

Kuntouttava työtoiminta kotoutumisen tukena

Setlementti Tampereen Naistarissa

Oili Ollila

Aino Tshimanga

OPINNÄYTETYÖ
Tammikuu 2022

Sosionomin tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

OLLILA, OILI & TSHIMANGA, AINO:

Kuntouttava työtoiminta kotoutumisen tukena Setlementti Tampereen Naistarissa

Opinnäytetyö 48 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Tammikuu 2022

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Setlementti Tampereen Naistarin kanssa. Sen tarkoituksena oli selvittää kuntouttavan työtoiminnan vaikutusta maahanmuuttajanaisten kotoutumiseen. Tavoitteena oli koota yhteen tietoa, jonka avulla Naistarin henkilökunta pystyy kehittämään kuntouttavaa työtoimintaa. Lisäksi Naistarin henkilökunnan toiveesta asiakkaille koottiin tutkimustulosten perusteella kyselylomake, jolla voidaan arvioida kuntouttavan työtoiminnan onnistumista Naistarissa. Tutkimuskysymykset olivat seuraavat: millainen merkitys kuntouttavalla työtoiminnalla on asiakkaiden kotoutumiseen ja minkälaiseksi kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat työtoiminnan Naistarissa. Opinnäytetyö oli laadullinen eli kvalitatiivinen. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla ja analysoitiin temaattisella sisällönanalyysillä.

Haastatteluissa kävi hyvin ilmi, kuinka kuntouttava työtoiminta on tuonut sisältöä naisten arkeen, antanut energiaa, auttanut kielen oppimisessa ja vahvistanut heidän itsetuntoaan. Kuntouttavan työtoiminnan ei katsottu suoraan parantavan työllisyyttä vaan sen ajateltiin ennemminkin olevan välietappi kodin ja työnhaun välillä. Naistari kuntouttavan työtoiminnan paikkana koettiin myönteisenä ja omaa tilannetta eteenpäin vievänä. Naistarin ilmapiiriä ja henkilökuntaa kuvattiin lämpimiksi, helposti lähestyttäviksi ja kannustaviksi. Työtehtävien koettiin vastaavan omiin tarpeisiin ja opettavan riittävän paljon uutta sekä vahvistavan itsetuntoa.

Kuntouttava työtoiminta Naistarissa parantaa siis ennen kaikkea asiakkaiden arjen hallintaa, toimijuutta ja osallisuutta, jotka puolestaan tukevat kotoutumista. Työtoiminnan kotouttavat vaikutukset ovat selvemmin nähtävissä kuin työllisyyttä suoraan parantavat vaikutukset. Kuitenkin kotouttavat vaikutukset ovat liitettävissä myös työllisyyttä parantaviin tekijöihin, kuten kielitaidon ja toimijuuden vahvistumiseen ja arjen hallinnan paranemiseen. Jatko- ja kehitysideoina on laajempi tutkimus maahanmuuttajanaisten osalta: huomioidaanko muissa toimipisteissä heidän kokonaisvaltaiset tarpeensa ja miten naiset ovat kokeneet työtoiminnan. Mielenkiintoista olisi myös tarkastella omavalmentajien ja kuntouttavan työtoiminnan paikkojen henkilökunnan mielipiteitä työtoiminnan hyödyistä ja haitoista. Lisäksi mielenkiintoista olisi tietää, mitä tapahtuu kuntouttavan työtoiminnan jälkeen, sillä se ei tullut ilmi tässä opinnäytetyössä.

Asiasanat: kuntouttava työtoiminta, kotoutuminen, maahanmuuttajanainen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

OLLILA, OILI & TSHIMANGA, AINO:
Rehabilitation Work Supporting Integration
In Settlementti Tampere's Naistari

Bachelor's thesis 48 pages, appendices 2 pages
January 2022

This study was conducted in cooperation with Settlementti Tampere's Naistari. The purpose was to gather information on how rehabilitation work supports immigrant women's integration. The information is used to develop rehabilitation work in Naistari. Based on this information a feedback inquiry form was made for Naistari for future use.

The data were collected through a theme interview with four immigrant women who are or used to be in rehabilitation work in Naistari. The interviews were analyzed using thematic content analysis.

It was found that the rehabilitation work brought the contents for the women's workday, improved the language skills, and strengthened their self-esteem. However, the rehabilitation work did not improve employment directly. The advantages were more life management and promoting agency

The findings indicate that life management, language skills and promoting agency are more important in rehabilitation work than employment. Those issues also support integration and, in the end, help immigrant women's employment in the future. It would be interesting to conduct a wider study for example on the staff members' experiences of rehabilitation work and integration.

Key words: rehabilitation work, integration, immigrant women

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KOTOUTUMINEN.....	8
	2.1 Maahanmuutto	8
	2.2 Kotoutuminen ja sen prosessit	9
	2.3 Osallisuus ja toimijuus kotoutumisessa	11
3	NAISTEN ASEMA.....	12
	3.1 Tasa-arvon kysymykset	12
	3.2 Maahanmuuttajanaisten työllisyys.....	13
	3.3 Maahanmuuton vaikutus identiteettiin	14
4	KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA.....	17
	4.1 Kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus ja lainsäädäntö	17
	4.2 Tampereen kaupungin kuntouttavan työtoiminnan prosessi	19
	4.3 Kuntouttavan työtoiminnan vaikutus toimeentuloon	20
5	KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA NAISTEN KOTOUTUMISEN TUKENA 22	
	5.1 Kotoutumiskoulutuksesta kuntouttavaan työtoimintaan.....	22
	5.2 Toimijuuden vahvistaminen ja voimaantuminen.....	23
	5.3 Kuntouttavan työtoiminnan hyödyt ja haitat.....	25
6	TOTEUTUS	27
	6.1 Yhteistyötaho Naistari	27
	6.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset	28
	6.3 Tutkimusasetelma ja -toteutus	29
	6.4 Eettisyys ja luotettavuus.....	30
7	TULOKSET	33
	7.1 Kotoutumisen merkitys.....	33
	7.1.0 Osallisuus, toimijuus ja elämänhallinta	33
	7.1.1 Työllisyyden edistäminen ja kielitaito	34
	7.1.2 Kuntouttavan työtoiminnan merkitys ja tulevaisuudennäkymät	35
	7.2 Kuntouttava työtoiminta Naistarissa	36
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	39
	8.1 Kotoutumista edistävät tekijät kuntouttavassa työtoiminnassa.....	39
	8.2 Kuntouttavan työtoiminnan paikan merkityksellisyys.....	41
9	POHDINTA	43
	LÄHTEET	45
	LIITTEET	47

Liite 1. Arviointilomake	47
Liite 2. Haastattelukysymykset.....	48

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön prosessi alkoi yhteisistä kiinnostuksenkohteista, joita ovat muun muassa kiinnostus monikulttuurisuuteen ja naisten oikeuksiin. Olimme molemmat olleet harjoittelussa Setlementti Tampereen Naistarissa ja oli heti selvää, että halusimme tehdä työmme heille. Idea aiheesta lähti Naistarissa tapahtuvasta muutoksesta liittyen kuntouttavan työtoiminnan asiakkaisiin, jotka tulevat jatkossa olemaan enemmän psykososiaalisen tuen tarpeen naisia. Tällainen muutostilanne on loistava mahdollisuus lähteä tutkimaan tilannetta. Halusimme lähteä tutki- maan, miten kuntouttava työtoiminta tukee maahanmuuttajanaisten osallisuutta sekä toimijuutta ja sitä myötä kotoutumista.

Uuteen maahan, kulttuuriin ja kieleen sopeutuminen ei ole välttämättä yksinker- taista ja se vaatii ihmiseltä voimavaroja sekä resursseja. Myös vastaanottavan maan asenneilmapiiri ja vastaanotto vaikuttaa siihen, miten ihminen sopeutuu ja löytää oman paikkansa uudessa yhteiskunnassa. Perustarpeiden täytyminen auttaa ihmistä sopeutumisessa ja voimavaroja jää tällöin myös muuhun toiminta- aan. Uuteen yhteiskuntaan sopeutumisesta voidaan puhua myös kotoutumi- sena.

Kotoutuminen on pitkä prosessi, joka jatkuu vielä pitkään virallisen kotoutumis- ajan jälkeen. Laaja-alaiseen kotoutumiseen kuuluu niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin hyvinvointi, osallisuus yhteiskuntaan ja erilaiset toiminnan mah- dollisuudet sekä toimijuuden kokemus. Lisäksi laaja-alaiseen kotoutumiseen voi- daan lukea kuuluvaksi kielitaidon kehitys, työ tai opiskelu. Kotoutuminen ei ole siis pelkästään kotouttavia toimenpiteitä vaan ennen kaikkea ihmisen oma koke- mus ympäröivään yhteiskuntaan kuulumisesta.

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena puolestaan on paitsi ohjata ihmisiä avoi- mille työmarkkinoille, myös vahvistaa heidän toimijuuttaan ja auttaa heitä voi- maantumaan sekä löytämään oma potentiaalinsa. Pohdimme, miten kuntouttava työtoiminta ja sen mukanaan tuomat positiiviset vaikutukset ihmisen elämään voi- vat tukea laaja-alaista kotoutumista virallisen kotoutumisajan jälkeen. Voiko se

ylipäättään olla tukemassa kotoutumista? Otamme huomioon kuntouttavan työtoiminnan tavoitteita, lainsäädäntöä ja toteutusta, mutta myös sen kontrolloivan puolen. Onko työllisyyspoliittisilla menetelmillä mahdollista tukea ihmisten toimitusta ja vahvistaa heidän kokemustaan osallisuudesta?

Lisäksi tarkastelemme maahanmuuttajanaisten erityisasemaa kotoutumisen ja työllistymisen näkökulmasta. Maahanmuuttajanaisista lähes puolet ovat työvoiman ulkopuolella, mikä selittyy muun muassa sillä, että he jäävät useammin hoitamaan lapsia tai omaisia kotiin kuin valtaväestöön kuuluvat naiset (Nieminen, Sutela & Hannula 2015, 126). Tarkastelemme myös tämän tekijän vaikutusta maahanmuuttajanaisten kotoutumiseen sekä sitä voidaanko Naistarin kuntouttavalla työtoiminnalla vastata näiden naisten tarpeisiin. Toisin sanoen halusimme selvittää, miten kuntouttavalla työtoiminnalla voidaan tukea maahanmuuttajanaisten kotoutumista vai voidaanko sillä. Tavoitteenamme on selvittää millaiseksi kuntouttavan työtoiminnan paikaksi asiakkaat kokevat Naistarin ja millainen merkitys työtoiminnalla on maahanmuuttajanaisten elämään.

2 KOTOUTUMINEN

Kotoutuminen on laaja kokonaisuus, johon kuuluu eri vaiheita ja tunteita. Ennen sen tarkempaa käsittelyä on syytä tarkastella maahanmuuttoa ja siihen liittyvää termistöä. Sillä maahanmuuttoon liittyvät asiat, kuten muuton syy, lähtömaan tilanne ja siellä tapahtuneet asiat vaikuttavat kotoutumiseen.

2.1 Maahanmuutto

Muuttoliikenne on lisääntynyt vuosien saatossa ja ihmiset muuttavat erinäisistä syistä. Maahanmuutto voidaan eritellä kahteen: vapaaehtoiseen- ja pakotettuun muuttoon, joista jälkimmäinen viittaa pakolaisiin, joiden maahanmuuton syynä on voinut olla muun muassa luonnonkatastrofit, erilaiset vainot ja sodat (Martikainen & Tiilikainen 2008, 22; Hurmerinta & Mikkonen 2017, 26). Vapaaehtoisia syitä maahanmuuttoon voi esimerkiksi olla avioliitto, työ tai opiskelut.

Ulkomaalaisista maahan muuttaneista ihmisistä käytetään yleisesti termiä maahanmuuttajat, oli kyse sitten työperäisestä maahanmuutosta tai pakolaisuudesta. Maahanmuuttaja voi olla turvapaikanhakija ja saatuaan valtion myöntämän pakolaisstatuksen hänestä tulee pakolainen. (Martikainen & Tiilikainen 2008, 18.) Pakolainen voi olla myös kiintiöpakolainen, jolla tarkoitetaan YK:n pakolaisjärjestön (*UNCHR*) määrittelemiä kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ihmisiä. Nämä ihmiset ovat paenneet kotimaastaan usein jo naapurimaihin ja sieltä uudelleensijoittuvat vastaanottomaihin, jotka tekevät valitsemisprosessin valmiista pakolaiskiintiöistä. Suomi on esimerkiksi sitoutunut vastaanottamaan 1050 kiintiöpakolaista vuonna 2021. (Sisäministeriö n.d.)

Maahanmuuton yhteydessä merkittäväksi asiaksi tulevat oleskeluluvan ja kansalaisuuden kysymykset. Nämä oikeuttavat tiettyihin palveluihin ja asioihin yhteiskunnassa. Ilman näitä jompaa kumpaa virallista asiakirjaa hankaloituu tavallinen arki. Paperittomuus viittaa edellä mainittuun, mutta myös tilanteeseen, jossa ihmisellä on oleskelulupa, mutta ei oikeutta maan sosiaali- ja terveyspalveluihin (Castaneda, Mäki-Opas yms. 2018, 397).

2.2 Kotoutuminen ja sen prosessit

Kotoutuminen on kokemuksen tunne, joka tulee maahanmuuttajalle hänen sopeutuessa kokonaisvaltaisesti yhteiskuntaan. Kotoutumisen käsitettä lähellä on kotouttaminen, jota voidaan ajatella viranomaisten näkökulmasta. Eli kotouttaminen on viranomaisten toimenpiteitä, jotka edesauttavat kotoutumisen tunteen syntymistä. (Kotoutuminen ja osallisuus 2021.)

Kotoutuminen ei tapahdu lyhyellä aikavälillä vaan vaatii aikaa ja pitkäjänteisyyttä. Se on laaja kokonaisuus, joka sisältää niin sanottujen perusasioiden; työn, koulutuksen ja kielitaidon lisäksi muun muassa osallisuuden ja syrjimättömyyden tunteet (Kuvio 1). Onnistunut kotoutuminen voidaan nähdä integraationa eli sopeutumisprosessin parhaimpana lopputuloksena (Martikainen & Tiilikainen 2008, 19). Tämä puolestaan vaatii sekä yksilön että yhteiskunnan toimenpiteitä.

Kuvio 1. Kotoutuminen (Kotoutuminen ja osallisuus 2021)

Toimenpiteet, jotka edistävät kotoutumista voidaan tehdä esimerkiksi alkukartoituksessa. Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/1389) määrää maahanmuuttajalle alkukartoituksen, jonka tarkoituksena on arvioida maahanmuuttajan osaaminen ja valmiudet. Alkukartoituksessa katsotaan, mitä toimenpiteitä maahanmuuttaja tarvitsee ja tarvitseeko yksilöllisemmän kotoutumissuunnitelman. Alkukartoituksen ja mahdollisen kotoutumissuunnitelman lisäksi on huolehdittava kotoutumista edistävien toimenpiteiden järjestämisestä. Lisäksi maahanmuuttajan on

saatava perustietoa yhteiskunnasta sekä asianmukaista ohjausta ja neuvontaa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, 6–10 §.) Tässä palvelukokonaisuudessa on tärkeää huomioida maahanmuuttaja itsenäisenä toimijana, jotta kotoutuminen toteutuu hänen tarpeistaan käsin.

Viranomaisen tulee huomioida maahanmuuttajan kokonaisvaltainen tilanne edistääkseen laadukasta kotoutumista. Siksi mallien ja prosessien eri vaiheiden tiedostaminen ja ymmärtäminen auttavat kotoutumisen edistämisessä. Viranomaisten on tärkeää tarkastella suhtautumistaan ja ohjaako valinnoillaan kohti epäsuotuisaa kotoutumista. Myös yksilön näkökulmasta eri vaiheet ja mahdollisuuksien tunnistaminen auttavat ymmärtämään sopeutumisen pitkältä tuntuva matkaa.

Akkulturaatioteorian mallien avulla voidaan tarkastella kotoutumista erilaisilla suhtautumistavoilla. Nämä mallit jakaantuvat neljään osa-alueeseen: integraatio, assimilaatio, marginalisaatio ja segregatio. Jälkimmäisellä tarkoitetaan eristytymistä, jolla viitataan maahanmuuttajan pyrkimykseen ylläpitää ainoastaan omaa kulttuuriaan ja olla sopeutumatta uuteen kulttuuriin. Valtio voi myös eristää maahanmuuttajan kotouttamistoimenpiteillään. Segregaation vastakohta on assimilaatio eli sulautuminen tai sulauttaminen. Tällöin maahanmuuttaja sopeutuu uuteen kulttuuriin, mutta ei ylläpidä lainkaan omaansa. Valtio puolestaan sulauttaa yksilön osaksi yhteiskuntaa eikä anna mahdollisuutta harjoittaa omaa kulttuuriaan. Kaikista epäsuotuisimpana voidaan nähdä marginalisaation eli syrjäytymisestä johtuva kulttuurittomuus. Maahanmuuttaja hylkää molemmat kulttuurit ja valtio myös toimenpiteillään voi ajaa ihmisen tähän suuntaan. Parhaimpana mallina molempien osapuolten kannalta on integraatio, jossa maahanmuuttaja sulauttaa molemmat kulttuurit itselleen toimivalla tavalla ja sopeutuu näin yhteiskuntaan. Valtio myös kannustaa toimenpiteillään edellä mainittuun ja tukee maahanmuuttajaa tässä prosessissa. (Taavela 1999, 71–74.)

Kotoutumista voidaan myös katsoa tapahtuvan prosessinomaisesti, joka sisältää saapumisen-, kohtaamisen- ja taakse katsomisen vaiheet. Ensimmäisessä vaiheessa eli saapumisessa eletään muutoksen keskellä. Erilaiset tunteet tulevat esiin ja mielenterveys saattaa horjua. Sopeuduttua uuteen ympäristöön, vapautuu energiaa kohdata asioita. Alkaa siis kohtaamisvaihe, jolloin nimenmukaisesti kohdataan uusi kulttuuri ja vertaillaan sitä omaan. Viimeiseksi jää tasapainoinen

kulttuurien yhdistäminen eli taakse katsomisen vaihe. (Kotoutuminen 2021.) Tässä vaiheessa maahanmuuttaja voi tarkastella mennyttä ja miten sopeutuminen on sujunut hyvine ja huonoine puolineen. Hän on yhdistänyt kaksi eri kulttuuria, mutta menneisyyden tarkastelun lisäksi suuntaa katseensa tulevaisuuteen.

2.3 Osallisuus ja toimijuus kotoutumisessa

Osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen ovat keskeistä kotoutumisessa. Niiden vahvistaminen edesauttaa sopeutumisessa uuteen kulttuuriin ja siinä toimisessa. Nivala & Ryyänen (2019) kirjoittavat kirjassaan muun muassa ihmisestä toimijana. Tiivistettynä toimijuudella tarkoitetaan yksilön toiminnallista valmiutta ja toimintamahdollisuuksia elinympäristössään. Toimijuus muodostuu siis tiedosta ja taidoista vaikuttaa ja ohjata omaa elämää toivottuun suuntaan. Osallisuudella puolestaan tarkoitetaan sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta johonkin yhteisöön että toimimista kyseisessä yhteisössä. Toiminen yhteisössä vaatii osallistumista ja myös mahdollisuutta vaikuttaa yhteisönsä asioihin. (Nivala & Ryyänen 2019.)

Osallisuuden on vaikea toteutua ilman toimintaa, johon vaaditaan toimijuutta. Ne kulkevat hyvin rinnakkain toistensa kanssa nimittäin ilman tarpeenmukaista toimijuutta maahanmuuttajalla ei ole edellytyksiä toimia yhteiskunnassa ja tuntee osallisuutta. Tällöin riskinä on epäsuotuisat kotoutumismallit, kuten aikaisemmin mainitut marginalisaatio tai segregatio.

Osallisuuden ja toimijuuden vahvistamisessa kotoutumisen näkökulmasta päämääränä ei ole vaientaa tai muovata maahanmuuttajasta kuuliainen yhteiskunnan jäsen. Päinvastoin sen tulisi kehittää kriittistä ajattelua ja antaa sekä vapauden ilmaista epäkohtia että vaikuttaa niihin, jolloin voidaan puhua autonomian toteutumisesta (Nivala & Ryyänen 2019). Edellä viitatus autonomian vahvistettua, voidaan katsoa kotoutumisen onnistuneen. Tällöin maahanmuuttajalla on tarvittaessa valmiudet puolustaa oikeuksiaan ja paremmat mahdollisuudet toimia yhdenvertaisesti verrattuna kantaväestöön.

3 NAISTEN ASEMA

Naisten erityisasema niin yhteiskunnassa kuin globaalilla tasolla tuo omat haasteensa kotoutumisessa ja sen suunnittelussa. On tärkeää huomioida, toteutuuko tasa-arvo ja yhdenvertaisuus naisten elämässä, jonka takia on tunnistettava muun muassa erilaisia syrjinnän muotoja. Lisäksi on ymmärrettävä, mitä identiteetti voi joutua kokemaan suurien muutoksien keskellä, jotta voi kohdata sensitiivisesti maahanmuuttajanaisia ja tarjota heille keinoja edetä.

3.1 Tasa-arvon kysymykset

Yhteiskunnassa voi olla syrjiviä rakenteita niin maahanmuuttajia kuin naissukupuolta kohtaan. Nainen on alta vastaisessa asemassa monessa suhteessa puhumatta sitten kun kuuluu useampaan vähemmistöön. Esimerkiksi maahanmuuttajanainen voi kohdata syrjintää monella eri tasolla, jolloin voidaan puhua moniperusteisesta syrjinnästä, jolla tarkoitetaan syrjintää useammalla perusteella (Siukola, Soronen & Teräsaho 2017, 22). Periaatteessa naisten tai kenenkään muun ei pitäisi kohdata syrjintää sukupuolensa, etnisen taustansa tai muun vastaavanlaisen syyn takia. Suomessa on monia lakeja, direktiivejä ja sopimuksia, jotka sitovat esimerkiksi tasa-arvoiseen ja ennaltaehkäisevään työhön. Muun muassa Suomen perustuslaki kieltää syrjinnän ja sitä tukee lait tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta, jotka käsittelevät myös syrjintää ja lisäksi siihen liittyviä toimenpiteitä. (Siukola, Soronen & Teräsaho 2017, 11–12.)

Syrjivistä rakenteista hyvä esimerkki on sukupuolittuneet rakenteet, joka näkyy muun muassa viranomaisten ohjaamisessa naiset juuri naisvaltaisille mielletyille koulutusaloille, kuten sosiaali- ja terveysalalle sekä palvelualalle. Tällaista segregaatiota tapahtuu Suomessa riippumatta siitä, onko maahanmuuttaja- tai suomalaistaustainen nainen. (Nieminen, Sutela & Hannula 2015, 37–39.)

Sukupuolten tasa-arvosta keskustellessa maahanmuuttajanaisten kanssa on huomioitava, että ei yleistä asioita. Kaikki maahanmuuttajanaiset eivät ole epä-

tasa-arvoisessa asemassa perheessään. Vaikka naisen asema näyttäytyisi huonona, ei se välttämättä ole sitä heidän silmillään katsottuna. He voivat kokea olonsa onnelliseksi ja turvalliseksi, jolloin muutokseen ei tarvitse ohjata lukuun ottamatta tilanteita, jotka sisältävät lain vastaisia toimia, kuten väkivaltaa. Ei siis tule olettaa, että maahanmuuttajanainen olisi onneton vaan merkittävää on ymmärtää naisten lähtömaan tilanne ja sen pitkälle juurtuneet perinteet, jotka vaikuttavat naisten tapaan ajatella ja nähdä maailma. Esimerkiksi patriarkkaalisista kulttuureista tulleet naiset voivat kokea suomalaisen naisen vapauden hyvinkin pelottavaksi. (Viren, Telkki & Voutilainen 2011, 36–38, 41.) Naiset näistä maista ovat eläneet hyvin erilaisessa kulttuurissa, jossa heillä ei ole samanlaisia vapauksia tai oikeuksia. Pitkät perinteet, yhteisön tuoma paine ja pelko perheen kunnian rikkomisesta voivat olla asioita, jotka estävät sopeutumista.

Aikaisemmin totesimme, että muutokseen ei aina ole tarvetta ohjata. Kuitenkin tärkeää on tarpeenmukaisesti vahvistaa maahanmuuttajanaisen toimijuutta, jolloin hän itse voi tarkastella omaa asemaansa ja sitä, onko siinä tarvetta muutokselle. Toisin sanoen toimijuuden vahvistuttua maahanmuuttajanainen pystyy tarkastelemaan toimintamahdollisuuksiaan ja valitsemaan itselleen mielekkään tavon toimia, jolloin toteutuu myös autonomia (Nivala & Ryyänen 2019). Oli päätös mikä tahansa, tärkeää on kuitenkin omistaa tarvittava tieto ja taito toimia yhteiskunnassa, jotta toteutuu yhdenvertainen kotoutuminen.

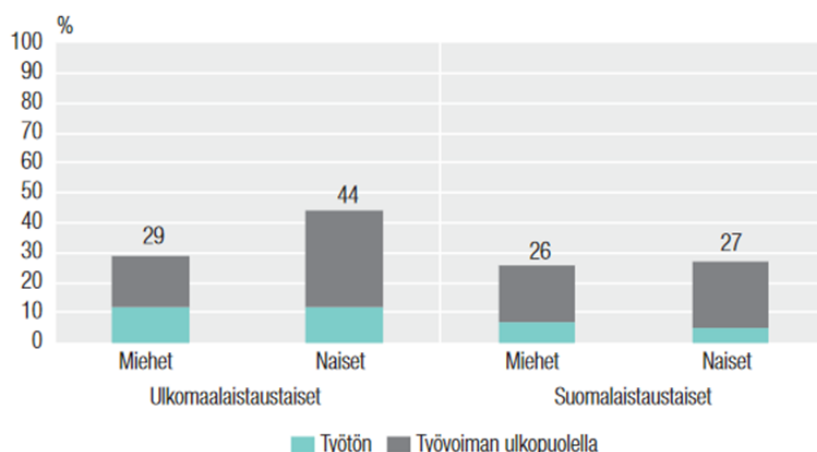
3.2 Maahanmuuttajanaisten työllisyys

Työllisyydellä on suuri merkitys naisten asemaan niin kotona kuin yhteiskunnassa. Työssäkäynti lisää naisten itsenäisyyttä ja riippumattomuutta sekä parantaa heidän taloudellista tilannettaan. Työ vaikuttaa myös naisten identiteettiin ja lisää uuteen kulttuuriin sopeutumista.

Tilastokeskuksen Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksessa (2015) käy ilmi, kuinka työttömyys on kaikkein yleisintä pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla ja erityisesti Lähi-idästä, Afrikasta sekä Venäjältä muuttaneiden keskuudessa. Myös Suomessa asutut vuodet vaikuttavat maahanmuuttajien työllisyystilanteeseen. Mitä kauemman aikaa henkilö on asunut Suomessa, sitä

todennäköisemmin hän on työllistynyt. Yhtenä merkittävänä tekijänä tässä katsotaan olevan suomen kielen kehittyminen. Suuri osa työttömistä maahanmuuttajista liittyy nimenomaan heikon kielitaidon osaksi työttömyyttään. (Nieminen, Sutela & Hannula 2015, 124; 128–131.)

Työvoiman ulkopuolella olevien määrästä suurin joukko on maahanmuuttajataustaisia naisia. Heidän osuutensa työvoiman ulkopuolella on 44 %, mikä on melkein puolet kaikista maahanmuuttajataustaisista naisista, kun otetaan huomioon myös työttömät (Kuvio 2). Tämä osuus suhteessa suomalaistaustaisiin naisiin ja miehiin sekä maahanmuuttajataustaisiin miehiin on huomattavasti korkeampi. Heidän osuutensa työttömistä ei kuitenkaan ole merkittävästi suurempi kuin maahanmuuttajataustaisten miesten osuus työttömistä. Tämä selittyy osin sillä, että maahanmuuttajanaisten keskuudessa lasten ja omaisten hoitaminen kotona on huomattavasti yleisempää kuin suomalaistaustaisten naisten keskuudessa. (Nieminen, Sutela & Hannula 2015, 126–128.)

Kuvio 2. Työvoiman ulkopuolella olevien osuus taustan ja sukupuolen mukaan 20–64-vuotiaista vuonna 2014 (Nieminen, Sutela & Hannula 2015, 126)

3.3 Maahanmuuton vaikutus identiteettiin

Suomalaisessa yhteiskunnassa työ liitetään usein osaksi identiteettiä ja se näkyy kotoutumisen painottuessa työmarkkinaintegraatioon (Martikainen & Tiilikainen 2008, 29). Puolestaan esimerkiksi Irakista kotoisin maahanmuuttajanaisten iden-

titeettiin kuuluu vahvemmin lapset. Tämä voi aiheuttaa identiteettiin liittyviä ristiriitoja, kun pitäisi olla jotain muutakin kuin pelkkä kotiäiti. Hurmerinta & Landi (2017) kertovat, kuinka vieraaseen maahan muuttaminen vaikuttaa ihmisen identiteettiin, riippumatta siitä, millä perusteella tai statuksella hän on maahan saapunut. Uuden kielen, kulttuurin, ilmaston ja tapojen oppiminen ja omaksuminen laittaa ihmisen miettimään ja kyseenalaistamaan omaa identiteettiään. Uuden oppimiseen voi liittyä myös pettymystä itseensä, jos asioita ei kykenekään sisäistämään niin nopeasti kuin olisi halunnut tai ajatellut. (Hurmerinta & Landi 2017, 27–30.)

Maahanmuuttaja joutuu siis tasapainottelemaan oman kulttuurinsa ja uuden maan kulttuurin välillä. Hän joutuu sopeutumaan uudenlaiseen rooliin maahanmuuttajana, sosiaalisen asemansa muutokseen, yhteisön tarjoaman tuen menetykseen sekä mahdollisesti etnisen tai/ja uskonnollisen vähemmistön edustajana. Myös vastaanottavan maan ilmapiiri vaikuttaa identiteetin uudelleen muotoutumiseen. (Hurmerinta & Landi 2017, 27–30.)

Kotoutumisen kannalta on erittäin tärkeää, että maahanmuuttajalla on riittävän vahva identiteetti, jotta hän ei kadota itseään ja omaa kulttuuriaan täysin, mutta toisaalta pystyy sopeutumaan uuteen kulttuuriin ja uudenlaisiin tapoihin. Jos hän puolestaan takertuu liian tiukasti omiin tapoihinsa, eikä ole valmis tarkastelemaan omaa identiteettiään uudelleen, kotoutuminen on hyvin vaikeaa ja monesti tällainen henkilö eristyy yhteiskunnan ulkopuolelle. (Hurmerinta & Landi 2017, 27–30.) Tällaisesta eristäytymisestä esimerkkinä on aikaisemmin akkulturaatioteorian yhteydessä mainittu segregatio.

Maahanmuuttajien identiteetin tukemisessa tärkeintä on nimenomaan dialogisuus ja toisen kunnioittaminen tasavertaisena. Kulttuurien eroista on hyvä puhua ja kertoa avoimesti miksi täällä toimitaan niin kuin toimitaan. On myös tärkeää kuunnella maahanmuuttajan kulttuurista. Tuen antaminen niin fyysisesti kuin psyykkisesti ja sosiaalisesti on tärkeää myös identiteetin uudelleen muodostumisen kannalta. Erityisesti vanhempia tulisi tukea vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa. (Hurmerinta & Landi 2017, 27–30.)

Viranomaisen, joka kohtaa eritaustaisia maahanmuuttajainaisia, tulee huomioida edellä mainitut asiat. Hänen tulee tiedostaa sekä yhteiskunnan rakenteelliset haasteet että naisten kokonaisvaltainen asema, jotta pystyy esimerkiksi tarjoamaan ja muovaamaan tarpeenmukaisia palveluita.

4 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

Kuntouttava työtoiminta on pidempään työttömänä olleille järjestettävä työllisyyspalvelu. Sen tavoitteena on auttaa arjen hallinnassa, opettaa työelämästä, tukea sosiaalista kanssakäymistä ja voimaannuttaa ihmistä, joiden kautta myös työllistyminen on mahdollista. Se on tavoitteellista toimintaa, jonka tavoitteena on vastata asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin.

4.1 Kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus ja lainsäädäntö

Kuntouttava työtoiminta on kunnan järjestämä sosiaalipalvelu, joka määräytyy sosiaalihuoltolain ja lain kuntouttavasta työtoiminnasta perusteella. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään henkilöille, jotka eivät kykene työllistymään avoimille työmarkkinoille tai eivät voi osallistua muihin työvoimapalveluihin työ- ja toimintakyvyn rajoitusten takia. Sitä järjestetään työttömille, jotka saavat työmarkkinatukea tai toimeentulotukea, mutta eivät kykene osallistumaan työ- ja elinkeinotoimiston järjestämiin palveluihin. Sen tavoitteena on tukea ja vahvistaa asiakkaan elämänhallintaa ja toimintakykyä. Lisäksi tavoitteena on syrjäytymisen ehkäisy sekä työttömyyden kielteisten vaikutusten vähentäminen asiakkaan elämässä. (Kuntouttava työtoiminta n.d.)

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen kirjataan aktivointisuunnitelmaan. Aktivointisuunnitelmaan suunnitellaan palvelukokonaisuus, jossa huomioidaan asiakkaan sen hetkinen tilanne sekä mahdolliset tukipalvelut hänen työllistymisensä parantamiseksi. (Kuntouttava työtoiminta n.d.) Aktivointisuunnitelma on kunnan, työ- ja elinkeinotoimiston sekä työttömän yhteistyössä laadittava suunnitelma, jonka tavoitteena on parantaa henkilön työllistymisedellytyksiä ja elämänhallintaa (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189, 2 §).

Aktivointisuunnitelman mukaisesti kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään asiakaille heidän tarpeitaan vastaavasti. Se voi olla osa- tai kokopäiväistä ja sitä järjestetään yhdestä päivästä neljään päivään viikossa. Kokonaisuudessaan se voi

kestää 3–24 kuukautta kerrallaan. Sen pitää vastata asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin, olla tavoitteellista ja tukea asiakkaan työllistymistä. (Kuntouttava työtoiminta n.d.) Toiminta voi olla sekä yksilöllistä että ryhmämuotoista (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189, 13 §). Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen on kunnan vastuulla. Kunta voi järjestää sitä itse, yhdessä toisen kunnan tai kuntayhtymän kanssa tai kirjallisella sopimuksella valtion viraston, rekisteröidyn yhdistyksen, säätiön tai uskonnollisen yhdyskunnan kanssa. (Lind 2020, 19.)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (2001/189) on säädetty tukemaan pitkään työttömänä olleiden henkilöiden työllistymistä tai osallistumista erilaisiin koulutuksiin ja muihin työvoimapolitiittisiin palveluihin. Laissa on muun muassa määritelty kenelle aktivointi suunnitelma tulee tehdä ja kenellä on sitä kautta oikeus kuntouttavaan työtoimintaan. Lain mukaan kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu ensisijaisesti alle 25-vuotiaille työmarkkina- tai toimeentulotukea saaville työttömille nuorille. Lisäksi se on tarkoitettu yli 25-vuotiaille työmarkkinatukea- tai toimeentulotukea saaville henkilöille, joille on tehty aikaisemmin työllistymissuunnitelma. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189, 1 §, 2 § & 3 §.)

Edellä kuvatut edellytykset täyttänyt henkilö, jolle on tehty aktivointisuunnitelma ja johon on kirjattu osaksi työllistymisen edistämiseksi kuntouttava työtoiminta, on velvollinen osallistumaan yhdessä sovittuun kuntouttavaan työtoimintaan. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaisiin ja järjestäjiin sovelletaan kuntouttavan työtoimintalain lisäksi sosiaalihuoltolakia, lakia asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä julkista työvoima- ja yrityspalvelulakia. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189, 4 §, 10 §.)

Kuntouttava työtoiminta on osa aktivointipolitiikkaa. Aktivointipolitiikalla tarkoitetaan toimia, joilla pyritään saamaan työttömäksi jääneet mahdollisimman nopeasti takaisin työelämään. Sen tavoitteena on, että työkäiset eivät eläisi pitkiä aikoja sosiaalietuuksien varassa ja, että he työllistyisivät mahdollisimman nopeasti. Käytännössä aktivointipolitiikka tarkoittaa sitä, että oikeus työttömän sosiaalietuuksiin on suhteessa velvollisuuteen osallistua työllistymis- ja aktivointitoimiin. Eli hänelle osoitettuun ja aktivointisuunnitelmaan kirjattuun työvoimapolitiittiseen palveluun, työhön tai koulutukseen. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 7–9.)

Työttömyyspolitiikassa aktivointitoimia ja niihin liittyviä sanktioita on vuosi vuodelta kiristetty. Nämä toimet ovat kohdistuneet lähtökohtaisesti heikoimmat työllistymismahdollisuudet omaaviin työmarkkina- tai toimeentulotukea saaviin pitkäaikaistyöttömiin. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta on osa näitä uudistuksia. Aktivointitoimista kieltäytyvä voi saada sanktion, joka useimmiten tarkoittaa tukien alentamista tai niiden menetystä määrääjäksi. Lähtökohtana on, että työtön osoittaa aktiivisuutta oman työllistymisensä edistämiseksi. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 9–10, 13–14.) Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen ei siis ole täysin vapaaehtoista. Asiakas, joka ei ole vapaasta tahdosta kuntouttavassa työtoiminnassa, ei välttämättä sitoudu tavoitteiden saavuttamiseen, jolloin kuntouttavan työtoiminnan mahdolliset hyödyt jäävät hänen kohdallaan saavuttamatta. Voidaankin pohtia, onko pakotetut toimet työllistymisen edistämiseksi oikea ratkaisu pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen.

4.2 Tampereen kaupungin kuntouttavan työtoiminnan prosessi

Kuntouttavan työtoiminnan prosessi lähtee liikkeelle siitä, kun asiakas tapaa omavalmentajan eli kaupungin työllisyyspalveluiden työntekijän. Työntekijä ja asiakas kartoittavat asiakkaan tilanteen ja miettivät, mitkä palvelut sopisivat juuri kyseiselle asiakkaalle. Mikäli asiakas täyttää lain vaatimat edellytykset ja työntekijä sekä asiakas uskovat kuntouttavan työtoiminnan olevan asiakkaalle paras vaihtoehto, tämä kirjataan asiakkaan aktivointisuunnitelmaan. (Lind 2020, 37–40.)

Kun yhteinen päätös kuntouttavasta työtoiminnasta on tehty, aletaan yhdessä etsiä asiakkaalle kuntouttavan työtoiminnan paikkaa. On erittäin tärkeää, että juuri kyseinen paikka on asiakkaalle sopiva ja vastaa asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin. Tässä vaiheessa omavalmentaja ja asiakas käyvät yhdessä tutustumassa paikkoihin ja kun sopiva paikka löytyy asiakas jää odottaman paikan saamista tai aloittaa työtoiminnan sovittuna ajankohtana. Kun paikka on löytynyt ja asiakas on suostunut kuntouttavaan työtoimintaan, asiasta tehdään vielä virallinen päätös. (Lind 2020, 40–42.)

Seuraava vaihe on varsinainen työtoiminta vaihe, jonka asiakas suorittaa sovittussa paikassa. Tässä vaiheessa vastuu siirtyy kuntouttavan työtoiminnan järjestäjälle. Heidän vastuullaan on noudattaa yhteistä sopimusta kuntouttavasta työtoiminnasta, järjestämällä mielekästä ja tavoitteellista toimintaa asiakkaalle. Työtoiminnan järjestäjä, asiakas ja omavalmentaja voivat pitää yhteistyöpalavereja, mikäli asiakkaan tilanne sitä vaatii. Omavalmentaja on myös asiakkaaseen suoraan yhteydessä tarpeen mukaan, mutta vähintään alku- ja loppuvaiheessa. (Lind 2020, 42–46.)

Lopuksi on arviointivaihe, jossa katsotaan, miten kuntouttava työtoiminta on vastannut asiakkaan tavoitteisiin ja millaista muutosta asiakkaan tilanteessa on tapahtunut. Arviointia ei kuitenkaan pitäisi jättää vain ihan loppuun vaan sitä tulisi tehdä koko työtoimintajakson ajan, jotta toimintaa ja tavoitteita voidaan tarkentaa sekä muuttaa tarvittaessa. Arviointivaiheessa kuitenkin arvioidaan kuntouttavan työtoiminnan kokonaisuutta ja mietitään asiakkaan jatkoa. Vaihtoehtoina on perustellusti jatkaa kuntouttavaa työtoimintaa, siirtyä muihin työllisyyspalveluihin, koulutuksiin tai työelämään. (Lind 2020, 47–48.)

4.3 Kuntouttavan työtoiminnan vaikutus toimeentuloon

Kuntouttavan työtoiminnan aikana asiakas saa työmarkkinaetuutta Kelasta normaalisti, mikäli hänellä on siihen oikeus. Jos asiakkaalla ei ole oikeutta työmarkkinaetuuksiin, hän todennäköisesti saa toimeentulotukea. Myös toimeentulotuki maksetaan normaalisti kuntouttavan työtoiminnan aikana. Oli asiakkaan tulot sitten työttömyysetuuksia tai toimeentulotukea, kuntouttavasta työtoiminnasta maksetaan hänelle joko kulukorvaus tai toimintarahaa. Sekä kulukorvaus että toimintarahaa ovat suuruudeltaan 9 euroa ja se maksetaan niiltä päiviltä, kun asiakas on osallistunut kuntouttavaan työtoimintaan. (Toimeentuloturva 2019.)

Kulukorvauksen tai toimintarahaa lisäksi asiakkaalla on oikeus saada matkakorvausta niiltä päiviltä, kun hän on käynyt kuntouttavassa työtoiminnassa. Matkakorvaus maksetaan aina halvimmalla matkustustavan mukaan. Siinä huomioidaan kuitenkin matkan pituus sekä asiakkaan mahdollisuus käyttää julkisia kulkuväli-

neitä. Mikäli julkisten käyttäminen ei onnistu, asiakkaalla on oikeus saada korvausta myös omalla kulkuneuvolla kulkemiseen. Matkakorvaus ei vaikuta toimeentulotuen määrään. (Toimeentuloturva 2019.)

5 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA NAISTEN KOTOUTUMISEN TUKENA

Laissa kuntouttavasta työtoiminnasta sanotaan, että kuntouttavaa työtoimintaa ja siitä säädettyjä asioita ei voida soveltaa henkilöön, jolla on kotoutumislain mukainen oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Kotoutumislain mukaisen kotoutumisajan aikainen työttömyys, jolloin henkilö on saanut työmarkkinatukea tai toimeentulotukea, lasketaan kuitenkin kokonaistyöttömyysaikaan kotoutumisajan jälkeen. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189, 3§.) Kuntouttava työtoiminta ei siis ole virallisesti osa maahanmuuttajan kotoutumista, eikä sitä lasketa kotouttamispalveluihin. Kuntouttava työtoiminta tuo kuitenkin asiakkaan arkeen paljon sellaista hyvää, minkä me katsomme tukevan asiakkaan kotoutumista virallisen kotoutumisajan jälkeen.

5.1 Kotoutumiskoulutuksesta kuntouttavaan työtoimintaan

Ennen kuntouttavaan työtoimintaan osallistumista, maahanmuuttaja on todennäköisesti osallistunut kotoutumiskoulutukseen. Laissa kotoutumisen edistämisestä (2010/1386, 20 §) kerrotaan kotoutumiskoulutuksen edistävän valmiuksia työelämään tai jatkokoulutukseen. Kotoutumiskoulutus ja kuntouttava työtoiminta ovat ajatukseltaan hyvin samanlaisia. Molemmissa tarkoituksena on edistää elämänhallinnallisia asioita ja vahvistaa yhteenkuuluvuutta yhteiskuntaan. Tarkoituksena on avata mahdollisuuksia työelämään ja ehkäistä syrjäytymistä.

Kotoutumiskoulutuksen päätavoitteena on integroida maahanmuuttaja osaksi suomalaista yhteiskuntaa, antaa hänelle perustason valmiudet toimia joko suomen tai ruotsin kielellä, sekä avata ovia avoimille työmarkkinoille. Kotoutumiskoulutukseen sisältyy kieliopintoja, mahdollisesti luku- ja kirjoitustaidon opintoja, yhteiskunta ja työelämätaitoja ja erilaisia elämänhallintaan liittyviä taitoja. Kotoutumiskoulutuksen sisältöön vaikuttaa maahanmuuttajan omat tarpeet. Kotoutumiskoulutusta järjestää pääsääntöisesti TE-palvelut yhteistyössä kuntien, eri koulujen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Koulutusta järjestetään täysi-ikäisille maahanmuuttajille. (Kotoutumiskoulutus n.d.)

Kuntouttava työtoiminta voidaan nähdä seuraavana etappina kotoutumiskoulutuksen jälkeen. Maahanmuuttajalla on perustieto ja -taidot yhteiskunnassa asumisessa, mutta tarvitsee vielä tukea ja ohjausta siirtymisessä eteenpäin. Kuntouttava työtoiminta voi olla ratkaisu tähän. Ikään kuin ollaan lähempänä yhteiskuntaan osallisena, käyttämällä yhdenvertaisesti samanlaisia palveluita muun kantaväestön kanssa. Se on sujuva vaihto kotoutumiskoulutuksesta seuraavaan, jos muut vaihtoehdot eivät sovellu ja maahanmuuttajalla ei ole esimerkiksi valmiuksia suoraan työelämään. Siinä voidaan jatkaa siitä, mihin jäätiin ja näin edistää kotoutumista.

5.2 Toimijuuden vahvistaminen ja voimaantuminen

Kotoutuminen on kokonaisuus, johon kuuluu laajasti elämän eri osa-alueita. Laaja-alainen kotoutuminen edellyttääkin eri osa-alueiden (ks. kuvio 1, luku 2.2) täyttymistä kotoutujan elämässä. Näiden osa-alueiden täytyminen edellyttää toiminnan mahdollisuuksia ja toimijuuden tukemista. Mäntyneva ja Isola (2019, 253–254) ovat koonneet yhteen toimintamahdollisuuksia kuntouttavassa työtoiminnassa sekä sitä, miten kuntouttava työtoiminta voi avartaa ja lisätä asiakkaan toimijuutta. He ovat jaotelleet toimintamahdollisuudet viiteen alaluokkaan, joilla on myös omat edellytyksensä. Ensimmäisenä on poliittiset oikeuden ja vapaudet, jotka voivat lisätä asiakkaan toimijuutta yksilöllisen työtteen, yksilön myönteisen tunnistamisen, vapauden osallistua kansalaisyhteiskunnan toimintaan tuetusti sekä monikulttuurisuuden ja syrjimättömyyden kautta. Kansalaisyhteiskunnan toiminnalla tarkoitetaan esimerkiksi retkiä, taidenäyttelyitä ja teatteria. (Mäntyneva & Isola 2019, 253–254.)

Toisena kohtana on materiaaliset resurssit, jolla tarkoitetaan työtoiminnassa tarjottavaa ruokaa, velkaneuvontaa, ohjausta arjessa, erilaisten kurssien suorittamista ilmaiseksi sekä työtoiminnan tilat ja työvälineet. Kolmantena kohtana on sosiaaliset mahdollisuudet, joilla tarkoitetaan muun muassa sosiaalista kanssakäymistä työtoiminnassa, vuorovaikutuksellisuutta, osallisuutta, sekä oman osaamisen vahvistamista. Neljäs kohta on avoimuus organisaatiossa sekä osallisuuden ja kuulumisen kokemukset. Viidentenä ja viimeisenä on perusturva, jolla

tarkoitetaan riittävää toimeentuloa sekä työtoiminnasta maksettavaa toimintarahaa. (Mäntyneva & Isola 2019, 253–254.)

Yllä olevien teemojen avulla kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan toimijuutta sekä vaikuttamismahdollisuuksia omaan elämään voidaan tukea ja vahvistaa. Erityisesti pienituloisilla resurssit, perusturva ja kansalaisyhteiskuntaan osallistumisen tukeminen ovat merkittäviä toimijuutta vahvistavia tekijöitä. Toisaalta sosiaalisten suhteiden luominen, itsetunnon ja oman osaamisen vahvistuminen sekä ryhmään kuulumisen vahvistavat asiakkaan itsetuntoa ja sitä kautta avaavat uusia mahdollisuuksia toiminnalle. Näitä samoja teemoja toi esille myös Lind (2020) tutkiessaan kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia asiakkaiden elämään.

Opinnäytetyön alussa kerroimme, kuinka suuri osa maahanmuuttajanaisista on työvoiman ulkopuolella. Yksi suurimmista tekijöistä on lasten ja omaisten hoitaminen kotona, mikä voi vaikuttaa merkittävästi kotoutumisprosessiin. Kotiin jäänyt nainen ei välttämättä opi suomen kieltä samalla tavalla kuin esimerkiksi koulussa, työllisyyspalveluissa tai töissä käyvät maahanmuuttajataustaiset naiset. Myös yhteiskuntaan integroituminen ja oman osaamisen hahmottaminen ja toiminnan mahdollisuudet voivat heikentyä kotiin jäädessä. Lasten kasvettua, naisten siirtyminen avoimille työmarkkinoille tai erilaisiin koulutuksiin ei välttämättä käy aivan yksiselitteisesti.

Monesti tässä voidaan käyttää kuntouttavaa työtoimintaa tukemassa ja voimaantumassa maahanmuuttajanaisia. Voimaantumalla tarkoitetaan ihmisen luottamusta omaan kykyihinkin, oman toimijuuden vahvistumista, aloitteellisuutta, osallisuutta ja aktiivisuutta omassa elämässään ja yhteisöissään sekä toimintakykyä erilaisissa tilanteissa (Enoranta 2007, 17). Ylempänä kuvattujen kuntouttavan työtoiminnan mukanaan tuomien toiminnan mahdollisuuksien kautta naisten itsetunto voi vahvistua. He voivat löytää oman paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa sekä hahmottaa omia toiminnan mahdollisuuksiaan tulevaisuudessa. ”Itseluottamuksen vahvistaminen on nimittäin sekä toiminnan tai intervention lopputulos että muutoksen aikaansaaja” (Enoranta 2007, 36–39).

5.3 Kuntouttavan työtoiminnan hyödyt ja haitat

Kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena on tukea asiakkaita arjenhallinnassa ja auttaa heitä pääsemään avoimille työmarkkinoille. Polku avoimiin työmarkkinoihin ei aina ole yksiselitteinen vaan useimmiten tie sinne johtaa erilaisten etappien kautta. Tämän takia kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on valmistaa asiakkaita eteenpäin esimerkiksi erilaisiin tutkintoon tai osatutkintoon johtaviin koulutuksiin, palkkatukityöhön yrityksiin tai kunnalle ja mahdollisuuksien mukaan avoimille työmarkkinoille. (Lind 2020, 21.)

Lindin tutkimuksen (2020) mukaan asiakkaiden kokema hyöty kuntouttavasta työtoiminnasta ei kuitenkaan rajoitu vain suoraan työllisyyteen vaan tärkeimpinä asioina asiakkaat kokevat useimmiten päivärytmin paranemisen sekä sosiaalisten kontaktien lisääntymisen. Sosiaaliseen kanssakäymiseen asiakkaat liittävät kontaktien lisäksi vertaistuen, hyvän ja kannustavan työilmapiirin sekä ryhmään kuulumisen. Muita hyötyjä kuntouttavasta työtoiminnasta asiakkaille on mielekäs ja merkityksellinen tekeminen, omaan työhön vaikuttaminen, uuden oppiminen, itsetunnon ja mielenterveyden vahvistuminen, omaan toimintaan ja omiin taitoihin luottaminen, toimeentulon vahvistuminen sekä työkyvyn paraneminen. (Lind 2020, 22–23.)

Vastaavasti kuntouttavan työtoiminnan tuomat hyödyt voivat kääntyä myös haittoiksi, mikäli ne eivät toteudu. Kuntouttavan työtoiminnan tulee olla asiakkaalle oikea-aikaista ja oikeanlaisessa paikassa järjestettyä, jotta se voi tukea asiakkaan työllistymistä. Mikäli kuntouttavan työtoiminnan jakso ei osu asiakkaan tilanteeseen oikea-aikaisesti, se voi katkaista hyvin liikkeelle lähteneen prosessin kohti työllistymistä. Myös mielekäs ja tärkeäksi koettu tekeminen kuntouttavan työtoiminnan aikana voi puuttuessaan viedä asiakkaalta motivaation osallistua työtoimintaan ja mahdollisesti jopa aiheuttaa sen keskeytymisen. (Lind 2020, 77–81.) Kuntouttava työtoiminta voidaan nähdä myös pakkotoimena. Esimerkiksi tilanteessa, jossa asiakas ei ole suostuvainen kuntouttavaan työtoimintaan omasta halustaan, vaan osallistuu siihen toimeentulon menetyksen pelosta. Tällöin kuntouttava työtoiminta ei välttämättä palvele asiakkaan tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla. Haasteena myös voi olla, jos kuntouttavalle työtoiminnalle

asetetut tavoitteet eivät ole realistisia tai asiakkaasta itsestään lähteviä. Ne voivat pitkittää kuntouttavan työtoiminnan jaksoja ja näin passivoida ihmistä.

Kuntouttava työtoiminta voidaan kuitenkin onnistuessaan nähdä luontevana jatkumona kotoutumiskoulutuksen jälkeen. Erytyisesti niille maahanmuuttajaisille, jotka eivät ole syystä tai toisesta vielä päätyneet avoimille työmarkkinoille tai tutkintoon johtaviin koulutuksiin. Koska kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on paitsi auttaa ihmisiä työllistymään myös tukea heidän arjen hallintaansa ja toimijuuttaan, se soveltuu myös pitkään kotona olleille ja monesti hyvin passivoituille naisille.

Näemme kuntouttavan työtoiminnan toimijuutta vahvistavana ja voimaantumisessa auttavana vaihtoehtona. Erytyisesti niille naisille, jotka tarvitsevat ennen kaikkea sisältöä elämäänsä ja apua arjen hallintaan. Kuntouttavassa työtoiminnassa voidaan harjoitella elämän perusasioita ja löytää itsestä uusia puolia, uutta osaamista ja vahvuuksia. Näiden avulla myöhemmin myös työllistyminen tai kouluttautuminen saattaa tulla vaihtoehdoksi. Tässä kohtaa on kuitenkin hyvä muistaa, että kuntouttava työtoiminta ja sen avulla voimaantuminen ovat pitkiä prosesseja, jotka eivät useimmiten tapahdu yhden kuntouttavan työtoiminta jakson aikana. Pitkäjänteisyys, tavoitteellisuus ja jatkuvuus ovat myös edellytyksenä naisten tilanteiden eteenpäin menemisessä.

6 TOTEUTUS

Toteutuksessa esittelemme yhteistyötahomme Naistarin, kerromme opinnäytetyömme tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen avaamme, miten olemme toteuttaneet opinnäytetyömme, mitä menetelmiä olemme käyttäneet aineiston keruussa sekä millä analysointitavalla aineisto on analysoitu. Lopuksi tarkastelemme opinnäytetyömme eettisyyttä ja luotettavuutta.

6.1 Yhteistyötaho Naistari

Kansainvälinen naisten tapaamispaikka Naistari on Tampereen Hervannassa sijaitseva nimensä mukaisesti naisille tarkoitettu kohtaamispaikka. Se on yksi Settlementin Tampereen työmuodoista. Naistari on matalan kynnyksen paikka. Se on kolmannen sektorin palvelu, joka toimii STEAn ja Tampereen kaupungin myöntämällä avustuksilla.

Naistari tarjoaa kohtaamispaikan ja nimenomaan naisille tarkoitetun yhteisön, jossa on mahdollista saada apua ja tukea arkeen, vertaistukea, palveluohjausta, polkuja työelämään, psykososiaalista tukea sekä sosiaalisia kontakteja. Lisäksi Naistarilla järjestetään erilaisia ryhmiä Suomen kielestä kädentaitoihin ja liikuntaan. Naistari järjestää myös erilaisia juhlia, tapahtumia ja retkiä. Lisäksi Naistari tarjoaa kuntouttavan työtoiminnan paikan ja erilaisia harjoitteluja niin maahanmuuttajataustaisille kuin kantaväestöön kuuluville naisille.

Naistarin asiakaskunta on pääsääntöisesti maahanmuuttajataustaisia naisia ja heidän lapsiaan. Suomeen tulo syy, Suomessa olo aika, etninen tausta tai elämäntilanne ei vaikuta Naistarin palvelujen saantiin. Naistarin tarkoituksena on voimaannuttaa naisia ja sitä kautta koko perheitä ja heidän yhteisöjään.

6.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa kuntouttavan työtoiminnan merkityksestä maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa. Tutkimuksen tavoitteena puolestaan oli saada Naistarille tietoa, jonka avulla se voi kehittää kuntouttavaa työtoimintaa. Lisäksi Naistarin henkilökunnan pyynnöstä kokosimme tutkimustulosten perusteella asiakkaille arviointilomakkeen, jolla voidaan arvioida kuntouttavan työtoiminnan laatua Naistarissa.

Tutkimuskysymykset:

1. Millainen merkitys kuntouttavalla työtoiminnalla on asiakkaiden kotoutumiseen?
2. Minkälaiseksi kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat työtoiminnan Naistarissa?

Molempien tutkimuskysymysten tavoitteena oli saada asiakkaiden – eli maahanmuuttajanaisten – ääni kuuluviin kuntouttavan työtoiminnan hyödyllisyyden suhteen. Ensimmäisen kysymyksen tarkoituksena oli selvittää kuntouttavan työtoiminnan hyödyt ja heikkoudet asiakkaiden näkökulmista. Tavoitteena oli selvittää voiko kuntouttava työtoiminta tukea asiakkaiden kotoutumista ja millaisin keinoin. Nimittäin kuntouttavan työtoiminnan vaikutusten ei katsota rajoittuvan pelkästään työllisyyteen vaan sillä on vaikutusta myös asiakkaan osallisuuteen, toimijuuteen, elämänhallintaan, sosiaalisiin suhteisiin ja talouteen (Lind 2020, 22–23). Toisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli auttaa hahmottamaan vastaako Naistari kuntouttavan työtoiminnan paikkana naisten tarpeisiin ja tavoitteisiin. Lisäksi se vastaa, miten naiset kehittäisivät kuntouttavaa työtoimintaa Naistarissa.

Vaikka näemme paljon mahdollisuuksia ja hyötyjä kuntouttavassa työtoiminnassa ja miten se tukee kotoutumista, koemme tärkeäksi kyseenalaistaa palveluita ja niiden hyödyllisyyttä. Onko syytä käyttää resursseja palveluun, jos hyödyt ovat vähäiset tai miksi kuntouttavan työtoiminnan mahdollisuudet eivät avaudu asiakkaille? Tutkimuksemme aihe on kaikin puolin tärkeä, koska tätä ei olla juurikaan aikaisemmin tarkasteltu tai otettu huomioon kohderyhmämme erityisasemaa.

6.3 Tutkimusasetelma ja -toteutus

Tutkimuksemme on laadullinen eli kvalitatiivinen, sillä tavoitteenamme oli tutkia miten Naistarilla kuntouttavassa työtoiminnassa olevat maahanmuuttajanaiset kokevat työtoiminnan vaikutukset omaan elämäänsä ja kotoutumiseensa. Keräsimme tutkimusaineiston teemahaastatteluilla. Hirsjärvi ja Hurme kuvaavat kirjassaan (2015) teemahaastattelun ominaispiirteiksi sitä, että haastattelu ei rakennu tarkkojen ennalta määriteltujen kysymysten perusteella, vaan se rakentuu tiettyjen huolella valittujen teemojen ympärille. Teemahaastattelun etuna Hirsjärvi ja Hurme pitävät ennen kaikkea sitä, että haastateltavan oma ääni pääsee parhaiten esille. He painottavat haastattelun ja sen esille tuomien asioiden syntyvän vuorovaikutuksessa, mihin juuri teemahaastattelu antaa mahdollisuuden. Hirsjärvi ja Hurme kuvaavat teemahaastattelun olevan lähellä puolistrukturoitua haastattelua, sillä siinä on kaikille yhteiset ennalta määritellyt teemat, joiden mukaan haastattelu etenee. Kuitenkaan tarkkoja kysymyksiä ei ole lyöty sellaiseen lukkoon, vaan ne ennemminkin ohjaavat haastattelun kulkua ja ovat muuttuvia sekä joustavia. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47–48.)

Aineistonkeruuprosessi lähti liikkeelle tutkimusluvan saannin jälkeen. Keräsimme aineistoa noin kuukauden ajan Setlementti Tampereen Naistarissa. Haastateltavat valittiin aikaisemmin Naistarissa kuntouttavassa työtoiminnassa olleista maahanmuuttajataustaisista naisista. Naistarin esihenkilö oli yhteydessä mahdollisiin haastateltaviin, joista lopulta haastatteluihin osallistui yhteensä neljä. Haastattelut sovittiin siis Naistarin esihenkilön kanssa. Kriteerinä haastatteluihin osallistumisesta oli maahanmuuttajatausta, naissukupuoli ja parhaillaan oleva tai aikaisempi kuntouttavan työtoiminnan jakso Naistarissa. Haastattelut toteutettiin kahdena erillisenä päivänä. Molempina päivinä haastatteluja pidettiin kaksi. Jokainen haastattelu oli yksilöhaastattelu ja keskimäärin haastattelut kestivät puoli tuntia.

Haastateltavat olivat eri ikäisiä, muutamasta eri maasta lähtöisin ja asuneet Suomessa hyvin vaihtelevan ajan. Tarkempia tietoja haastateltavien taustoista emme voi nostaa esille naisten tunnistettavuuden vuoksi, sillä Naistari on yksikkönä pieni ja haastatteluihin osallistuneita on lukumäärällisesti vähän.

Koemme teemahaastattelun hyvänä lähestymistapana maahanmuuttajanaisia haastateltaessa, koska näin haastattelutilanteesta saadaan vuorovaikutuksellisesti parempi kuin strukturoidulla haastattelulla. Koemme myös, että haastateltavat voivat näin itse johdattaa keskustelua paremmin heille tärkeisiin ja merkityksellisiin asioihin, jotka olisivat meiltä saattaneet jäädä huomaamatta. Avoimemmassa keskustelussa myös kielimuurin aiheuttamat haasteet ovat mielestämme pienempiä kuin strukturoidussa haastattelussa.

Haastatteluista saatu aineisto on käsitelty temaattisella sisällönanalyysillä, sillä tavoitteenamme oli tuoda esille haastateltavien omakohtaisia kokemuksia ja heille tärkeitä teemoja kuntouttavasta työtoiminnasta kotoutumisen näkökulmasta. Tuomi ja Sarajärvi kuvaavat kirjassaan (2018, 103–105) temaattisen analyysin olevan lähellä sisältöanalyysiä, mutta erona on, että tulokset esitetään teemoina. Teemojen avulla voidaan tarkastella jonkin ilmiön tai asian vaikutusta eri näkökulmien kautta. Näiden tulosten pohjalta teimme lopuksi Naistarille kyselylomakkeen, jolla he voivat jatkossa selvittää kuntouttavan työtoiminnan onnistumista (Liite 1.).

6.4 Eettisyys ja luotettavuus

Olemme huomioineet eettisyyden ja luotettavuuden opinnäytetyössämme. Eettisyydessä huomioimme haastateltavien anonyymiyden, emme esimerkiksi kysyneet tunnistetai henkilötietoja. Haastattelut nauhoitettiin puhelimella, josta ne siirrettiin välittömästi kaksivaiheisen tunnistautumisen takana olevaan Tunin Onedriveen ja poistettiin sen jälkeen puhelimesta. Onedrivessa haastatteluja pääsi kuuntelemaan vain opinnäytetyön tekijät. Lisäksi huomioimme myös oman puolueettomuutemme suhteessa tutkittavaan asiaan. Koemme olevamme puolueettomia, sillä kumpikaan meistä ei hyödy tutkimuksen tuloksista henkilökohtaisesti. Valitsimme aiheen mielenkiinnon kohteiden vuoksi.

Haastattelut litteroitiin sanatarkasti, mutta opinnäytetyön tuloksissa olemme muokanneet litteroinneista otettuja lainauksia tunnistamattomaan muotoon. Pyrimme kuitenkin säilyttämään lainaukset mahdollisimman alkuperäisissä muodoissa.

Muutokset teimme siksi, että henkilökunta tai muut haastateltujen naisten lähipiirissä olevat eivät pysty tunnistamaan kuka on vastannut mitään.

Huomioimme mahdollisen kielimuurin ja väärinymmärrysten mahdollisuuden haastattelukysymyksiä tehdessä. Varauduimme puhumaan selkokieltä haastatteluissa ja teimme haastattelukysymykset mahdollisimman selkeiksi ja yksinkertaisiksi. Lisäksi varauimme avaamaan kysymyksiä useammalla eri tavalla tarvittaessa. Osan kysymyksistä jouduimme avaamaan haastattelujen aikana enemmän kuin toisia. Uskomme välttyneemme väärinymmärryksiltä. Kohtasimme haastateltavat sensitiivisesti ja kunnioittavasti, mikä mahdollisti avoimemman keskustelun.

Tutkimuksemme luotettavuuden kannalta on huomioitava, että muutimme toisen tutkimuskysymyksemme kesken haastattelujen. Alun perin toinen tutkimuskysymyksemme oli: Miten kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kehittäisivät työtoimintaa Naistarissa. Haastattelujen puolesta välissä totesimme, että haastattelujen kohderyhmän on haastavaa tuoda esille kehitettävää tai kritiikkiä Naistarin toimintaan liittyen. Uskomme tämän johtuvan kiitollisuudesta, jota asiakkaat kokevat Naistarin henkilökuntaa ja palveluita kohtaan, jolloin kehitettävien asioiden esille tuominen voi tuntua vaikealta. Halusimme kuitenkin saada tietoa asiakkaiden kokemuksista kuntouttavasta työtoiminnasta nimenomaan Naistarissa, jotta henkilökunta saisi välineitä ja mahdollisuuksia panostaa onnistumisiin ja mahdollisesti muuttaa toimintaa vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin paremmin. Muutimme toisen tutkimuskysymyksemme muotoon: Minkälaiseksi kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat työtoiminnan Naistarissa? Haastatteluja analysoidessamme saimme hyvin vastauksia uuteen kysymykseen ja myös joitakin kehitysehdotuksia sekä toiveita kuntouttavan työtoiminnan parantamiseksi. Toiveet olivat kuitenkin todella yksittäisiä eikä niiden pohjalta olisi voinut saada täysin luotettavaa vastausta alkuperäiseen kysymykseemme.

Lisäksi tavoitteenamme oli saada kahdeksan haastattelua Naistarissa kuntouttavassa työtoiminnassa olevilta tai aikaisemmin siellä olleilta maahanmuuttajataustaisilta naisilta. Tämä ei kuitenkaan toteutunut. Aineiston keruun aikaan Naistarissa ei ollut juurikaan kuntouttavassa työtoiminnassa naisia, johon on varmasti

vaikuttanut omalta osaltaan vallitseva koronatilanne ja parhaillaan menevä kuntakokeilu. Lisäksi aineiston keruu aikamme oli melko lyhyt, jolloin haastateltavien löytämiseen ei ollut paljoa aikaa. Tiukan aikataulumme vuoksi haastattelujen pitämistä ei voitu venyttää tammikuulle. Saimme kuitenkin pidettyä neljä haastattelua, jotka laadullisesti tarkasteltuna olivat melko yhteneväisiä. Kaikissa haastatteluissa oli selvästi esillä samoja teemoja, jotka näkyvissä tuloksissa. Vaikka haastatteluja oli määrällisesti toivottua vähemmän, vastasivat ne laadullisesti työmme vaatimuksia. Koemme saaneemme haastatteluista jopa enemmän irti kuin olimme toivoneet.

Haastattelujen vähyydestä huolimatta koemme tulosten olevan luotettavia niiden sisällön ja yhteneväisyyden perusteella. Näin tulokset ovat sovellettavissa Nais-tarin tarpeisiin. Osa tutkimuksen teemoista liittyy yleisemmin kuntouttavaan työtoimintaan ja maahanmuuttajien kokemuksiin. Uskomme näiden osa-alueiden olevan sovellettavissa laajemminkin kuntouttavaan työtoimintaan, jota toteutetaan maahanmuuttajien parissa.

7 TULOKSET

Keskityimme tulosten kerronnassa avaamaan haastatteluiden sisältöä ja myöhemmin johtopäätöksissä refleктоimme näitä tuloksia tarkemmin suhteessa edellä esitettyyn teoriaan. Kokosimme tulokset kahteen kokonaisuuteen. Kotoutumisen merkityksen tulokset vastaavat pitkälti ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Puolestaan kuntouttava työtoiminta Naistarissa vastaa enemmän toiseen tutkimuskysymykseen. Tulosten kerronnassa käytämme haastatteluista litteroituja vastauksia tukemaan tekstiä.

7.1 Kotoutumisen merkitys

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä on; millainen merkitys kuntouttavalla työtoiminnalla on asiakkaiden kotoutumiseen. Lähdemme avaamaan tähän kuuluvia tuloksia samojen teemojen avulla, joita käytimme haastatteluissa (Liite 2). Haastatteluteemat muodostuivat pitkälti kotoutumisen osa-alueiden (ks. kuvio 1, luku 2.2) ja kuntouttavan työtoiminnan tavoitteiden kautta. Analysoinnin aikana huomasimme, kuinka viimeinen teema toiveet ja tavoitteet kuntouttavassa työtoiminnassa ei kuvaa tarpeeksi hyvin sen sisältöä. Muutimme tämän teeman nimeksi kuntouttavan työtoiminnan merkitys ja tulevaisuudennäkymät. Lisäksi yhdistimme työllisyyden edistämisen ja kielitaidon yhteiseksi teemaksi. Muut teemat säilyivät samoina.

7.1.0 Osallisuus, toimijuus ja elämänhallinta

Haastattelut osoittivat, että tämän teeman eri osa-alueet korostuivat kaikista eniten muihin verrattuna. Osallisuuden, toimijuuden ja elämänhallinnan teemat nousivat keskeisiksi osa-alueiksi myös Lindin (2020) tutkimuksessa. Elämänhallintaan liittyen naiset kertoivat, kuinka kuntouttava työtoiminta on auttanut heitä arjen rytmyksessä. Naiset ilmaisivat tämän muun muassa kertomalla, kuinka eivät ole yhtä väsyneitä enää, kun on täytynyt lähteä kodin ulkopuolelle.

”Jos oot kotona niin nukut vähän pitempään ja sitten aina väsyttää, mutta täällä on parempi olla”

Kuntouttava työtoiminta nähtiin myös parantavan henkistä hyvinvointia. Yksi suurimmista syistä tähän oli se, että naiset olivat päässeet vahvistamaan toimijuuttaan turvallisessa ympäristössä. Kuntouttava työtoiminta koettiin myös kehittävän itsevarmuutta ja -luottamusta, koska koettiin henkilökunnan luottavan heihin. Luottamuksen tunne oli toisin sanoen yksi merkittävä tekijä, joka lisää myös osallisuutta ja voimavaroja (Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet 2021). Yksi naisista kuvaili, kuinka hän on saanut enemmän rohkeutta toimia itsenäisesti eikä enää pelkää yhtä paljon kohdata uusia ihmisiä.

”niin kun ne luottaa, että mä osaan ja pystyn anta. Se on vahvista itseni. Se on tosi hyvä asia”

Haastatteluvastauksien perusteella naiset kokivat osallisuuden tunteita. Tämä näyttäytyi muun muassa, kuinka on päässyt vaikuttamaan oman työnsä sisältöön. Yksi naisista nosti esiin myös yhteenkuuluvuuden tunteen, kuinka oli kokenut tulleen tarvituksi ja tiesi myös tämän. Lisäksi moni koki saaneensa uusia kavereita.

Kaikki olivat yhtä mieltä, että heidän taloudellinen tilanteensa parani kuntouttavan työtoiminnan aikana. Jokainen mainitsi yhdeksän euron päivärahan lisäksi busikortin. Varsinkin kuukausibussikortin saaminen koettiin tarpeelliseksi ja sen helpottavan muun muassa asioiden hoitamista. Riittävä toimeentulo mahdollistaa toimimisen yhteiskunnassa ja on myös edellytys osallisuuden tunteen toteutumisessa (Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet 2021).

7.1.1 Työllisyyden edistäminen ja kielitaito

Työllisyyden edistämistä ei koettu ensisijaiseksi asiaksi. Ennemmin kuntouttavan työtoiminnan koettiin olevan välitappi kodin ja mahdollisen työllistymisen välissä. Vastauksissa korostui myös oman motivaation merkitys. Mikäli itsellään on motivaatiota etsiä töitä, sitä uskottiin löytyvän.

”Mutta jos sä ite haluat ja oot niin kun vakavissaan ja haluat töitä, kyllä se löytyy. Mutta jos sä laiskottelet, ei tuu mitään”

Kysyttäessä, mitä työelämätaitoja tulisi kehittää, jotta työllistyisi Suomessa nousi esille kielitaidon tärkeys. Moni koki tärkeäksi, että osaa sekä puhua että kirjoittaa suomen kieltä.

”se tarvii totta kai kieli. Kieli se on tosi tärkeä. Sitten jos joku osaa hyvin suomia voi itsevarma, voi puhua, voi antaa kaikki ideoita mitä hänellä on”

Moni kertoi haluavansa saada töitä joskus. Ylipäättään työllisyyden teemasta puhuttaessa keskusteltiin paljon myös koulutuksesta. Osa mainitsi, kuinka tarvitsee ensimmäisenä koulutuksen, jotta pääsee töihin tai ainakin sen auttavan työn saantia.

Lisäksi kielitaidosta puhuttaessa osa mainitsi, kuinka heitä jännittää puhua suomen kieltä nimenomaan suomalaisten edessä. Vieraan ihmisen käyttämä murre tai liian nopea puhe tuottavat hankaluuksia.

Tiivistettynä kuntouttavan työtoiminnan koettiin parantavan arkikielen käyttöä ja sanasto oli monipuolistunut. Koettiin, että suomen kielen taito oli kehittynyt vähintään vähän, jos ei todella paljon kuntouttavan työtoiminnan aikana. Moni kuvaili suomen kielen yhteiseksi kieleksi viitaten juuri Naistarin monikulttuuriseen kävijäkuntaan.

”joka ihminen tietää oma kieli, mutta Naistarissa tarvitse puhua... puhuvat vain suomen kieli”

7.1.2 Kuntouttavan työtoiminnan merkitys ja tulevaisuudennäkymät

Kysyimme naisilta, mikä on kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus. Kuntouttava työtoiminnan tarkoitus nähtiin yhteisöllisenä ja valmentavana paikkana kohti työelämää. Eniten korostui kuitenkin, että pääsee kotoa pois mukaan tavalliseen arkielämään ihmisten pariin.

”ehkä se työ mikä auttaa kun on vaikeampi palauttaa normaaliin elämiseen, ja ne auttavat kommunikoida ihmisten kanssa, ne auttavat järjestää jotain elämässä”

Keskustellessa tulevaisuudennäkymistä osa halusi joko päästä töihin tai opiskelemaan. Näkemyksenä oli, että tämä ei tule tapahtumaan heti vaan erilaisten välietappien kautta. Haastatteluista tuli myös ilmi, että moni oli jatkanut harjoittelua kuntouttavan työtoiminnan jälkeen jossain toisessa paikassa tai pysynyt muuten aktiivisena.

7.2 Kuntouttava työtoiminta Naistarissa

Toinen tutkimuskysymyksemme on minkälaiseksi kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat työtoiminnan Naistarissa. Toisen tutkimuskysymyksemme olemme analysoineet temaattisen sisällönanalyysin sijaan sisällönanalyysillä. Käytännössä erona näissä on se, että ensimmäisessä teemat ovat etukäteen tiedossa ja jälkimmäisessä teemat muodostuvat vasta analysoinnin edetessä.

Toista kysymystä analysoidessamme huomasimme vastausten painottuvan neljään teemaan. Ilmapiiriin, työntekijöiden saatavuuteen, työtehtäviin ja itsetunnon vahvistumiseen, jotka tukevat asiakkaiden toiveita ja tavoitteita kuntouttavan työtoiminnan onnistumisessa. Lisäksi kokosimme yhteen kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden toiveita ja parannusehdotuksia. Neljä ensimmäistä teemaa toistuivat jokaisessa haastattelussa tavalla tai toisella, kun taas parannusehdotukset ja toiveet olivat hyvin yksittäisiä, eikä samaa toivetta esiintynyt useammassa haastattelussa.

Ensimmäisenä huomiomme kiinnittyi haastatteluissa esiin nousseisiin kuvauksiin Naistarin ja kuntouttavan työtoiminnan ilmapiiiristä. Haastateltavat kokivat ilmapiiriin hyväksi, ihmiset positiivisiksi ja vastaanoton lämpimäksi. Kaikkiin niin asiakaisiin kuin työntekijöihinkin suhtaudutaan hyväntahtoisesti ja lämpimästi. Työtoimintaa Naistarissa kuvailtiin helpoksi siirtymäksi kotoa ihmisten pariin.

”Se vaikuttaa ja sitten tässä vähän saa opetella olla ihmisten helposti koska tässä semmoinen politiikka, että ihmiset hymyilevät”

Toisena haastatteluissa nousi esille työntekijöiden saavutettavuus. Haastateltavat kuvailivat työntekijöitä ystävällisiksi ja helposti lähestyttäviksi. Useammassa haastattelussa kävi ilmi, kuinka työntekijöiltä saa aina apua, kun sitä tarvitsee. Lisäksi työntekijät ovat läsnä myös muuten ja viettävät aikaa kuntouttavassa työtoiminnassa olevien asiakkaiden ja muidenkin asiakkaiden kanssa. Yhdessä haastattelussa tuli ilmi, että työntekijöitä ei haluta häiritä, sillä heillä on muutenkin paljon töitä. Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin yksimielisiä siinä, että työntekijöiltä ei toivottu mitään lisää tai enempää kuin mitä he nyt tekevät.

”jos mulla oli jotain mää puhuin heidän kanssa ja se helpotti tosi paljon”

”ei tarvitse lisä koska he auttavat kaikki. Ei puutu mitään.”

Työtehtävistä päällimmäiseksi nousi se, että niitä on riittävästi ja ne ovat riittävän monipuolisia ja mielenkiintoisia. Työtehtäviin saa myös vaikuttaa itse, mikä koettiin positiiviseksi, mutta joskus myös hieman haasteelliseksi. Erityisesti haastavaa oli, jos ei tiennyt mitä olisi pitänyt tai halunnut tehdä. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että työtehtävät tukivat heidän oppimistaan ja niiden kautta he kokivat kehittyneensä. Yhdessä haastattelussa nousi esille myös joustavuus työaikojen sopimisessa.

”ja se kun opin mitä täällä voi tehdä. Tekemistä oli aika paljon”

”ja tässä Naistarissa mä opin tosi paljon”

Viimeisenä selvästi toistuvana teemana Naistarin kuntouttavassa työtoiminnassa on itsetunnon vahvistuminen. Useampi haastateltava kuvasi kuinka työntekijöiden luottamus ja positiivinen palaute on auttanut myös heitä luottamaan itseensä enemmän ja uskomaan omiin kykyihinsä. Haastateltavat kokivat olonsa Naistarissa tarvituiksi ja tärkeiksi, joihin vaikutti myös se, että he saivat olla itse vaikuttamassa omiin asioihinsa.

”mutta kun tulen Naistari, Naistarin työntekijät usko, että minä osaan”

”Mutta täällä vahvisti, mä tekin ja ne sano hyvin ei oo pahaa ja sitten pikkuhiljaa nyt mä teken”

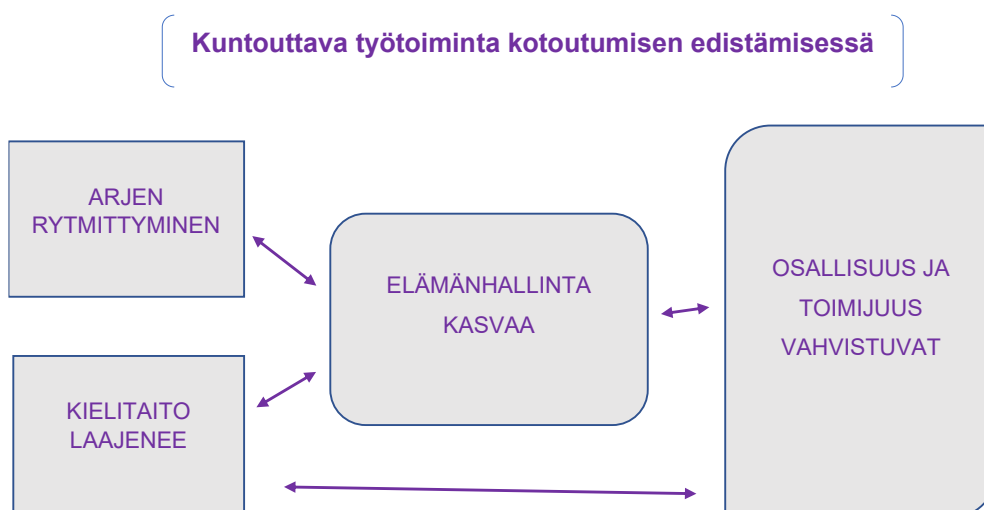
Lopuksi haluamme nostaa esille toiveita ja kehitysehdotuksia, joita haastattelussa tuli ilmi. Niin kuin edellä jo mainitsimme nämä toiveet ja ehdotukset ovat kaikki yksittäisiä, eikä samaa toivetta esiintynyt useammassa haastattelussa. Ensinnäkin yhtenä toiveena oli, että kuntouttavassa työtoiminnassa vierailtaisiin enemmän museoissa tai muuten tutustuttaisiin omaan kotikaupunkiin ja kaupungin tarjoamiin mahdollisuuksiin. Toisena toiveena oli enemmän keskustelua eri kulttuureista ja niiden eroista, jotta väärinymmärryksiä tai ristiriitoja eri ihmisryhmien välillä ei tulisi. Kolmas toive oli, että kuntouttavan työtoiminnan työlista ei olisi asiakkaiden näkyvillä. Työlista voisi sijaita niin, että työntekijät ja kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat pääsevät näkemään sen, mutta muut kävijät eivät. Viimeinen toive oli, että kuntouttavassa työtoiminnassa olevat eivät joutuisi etätöihin vaan saisivat aina tulla fyysisesti Naistarille työskentelemään. Yksi haastateltava olisi myös toivonut enemmän apua ja harjoitusta kirjoittamisen kanssa, mutta muut olivat sitä mieltä, että lisäharjoituksia kielen oppimiseen ei tarvita.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuntouttava työtoiminta voi olla tukemassa maahanmuuttajanaisten kotoutumista muun muassa arjen hallinnan ja kielitaidon paranemisen kautta. Lisäksi kuntouttavan työtoiminnan aikana osallisuus ja toimijuus voivat vahvistua ja näin auttaa naisia hahmottamaan paremmin omat mahdollisuutensa suomalaisessa yhteiskunnassa. Kuitenkin kuntouttavan työtoiminnan paikka tulee valita huolellisesti, että se voi olla nimenomaan tukemassa ei esimerkiksi passivoimassa naisia.

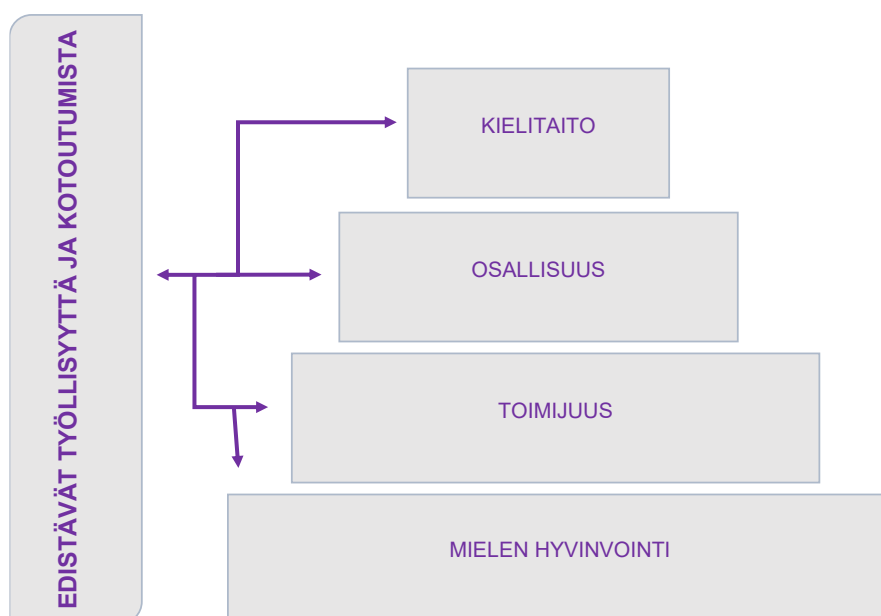
8.1 Kotoutumista edistävät tekijät kuntouttavassa työtoiminnassa

Haastattelutuloksien perusteella voidaan päätellä, että kuntouttava työtoiminta edistää kotoutumista. Tätä voidaan hahmottaa alla olevan kuvion avulla (Kuvio 3). Keskeistä kuntouttavassa työtoiminnassa näytti olevan, että arki rytmittyy ja kielitaito monipuolistuu, jotka vahvistavat elämönhallintaa. Tämä voidaan katsoa tapahtuvan myös toisin päin eli elämönhallinnan kasvaessa pystytään paremmin rytmittämään arkea ja laajentamaan kielitaitoa. Toisaalta elämönhallinnan lisääntyessä vahvistuvat automaattisesti sekä osallisuus että toimijuus. Jälkimmäinen toimii myös toisin päin. Lisäksi pelkän kielitaidon kehittyessä toimintamahdollisuudet kasvavat, jotka vaikuttavat osallisuuteen ja toimijuuteen. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Kuntouttava työtoiminta kotoutumisen edistämisessä

Tutkimustuloksia voi verrata kotoutumisen osa-alueisiin (ks. kuvio 1, luku 2.2). Näitä vertaillessa voidaan huomata yhteneväisyyksiä osallisuuden, toimijuuden, kielitaidon, läheisten ja mielen hyvinvoinnin näkökulmista. Lisäksi haastatteluissa sivuttiin koulutusta ja työtä, joita ajateltiin tulevaisuudessa tapahtuvan. Haastatteluissa ei tosin kysytty terveyteen liittyviä kysymyksiä tai syrjimättömyyden kokemuksia, joten näihin liittyviä asioita ei myöskään tullut ilmi eivätkä haastateltavat tuoneet näitä asioita esiin. Voidaan kuitenkin päätellä, että kuntouttavassa työtoiminnassa ja kotoutumisessa on paljon samankaltaisuuksia sekä molemmat tukevat hyvin toistensa tarkoitusperiä. Tätä ajatusta havainnollistaa kuvio 4, jota voidaan lähteä lukemaan alhaalta ylöspäin (kuvio 4). Kaiken pohjana on mielen hyvinvointi. Ilman tätä ei ole jaksamista toimintaan, joka suoraan vaikuttaa toimijuuteen. Toimijuus puolestaan mahdollistaa osallisuuden. Ylimpänä on kielitaito, jota ilman osallisuus ja toimijuus hankaloituvat tai estyvät kokonaan. Kaikki neljä yhdessä edistävät sekä kotoutumista että työllisyyttä. (Kuvio 4.) Toisin sanoen kuntouttava työtoiminta edistää myös valmiuksia työelämää varten, mutta näemme sen painottuvan enemmän kotoutumiseen.

Kuvio 4. Työllisyyden ja kotoutumisen edistävät tekijät

Näillä eri tekijöillä, joita on kuvattu edellä, on suuri merkitys kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille. Tätä ajatusta tukee myös aikaisemmin mainittu Lindin (2020) tekemä tutkimus kuntouttavasta työtoiminnasta, jossa nousee samoja asioita esille. Varsinkin kielitaidon monipuolistuminen voi avata monia mahdollisuuksia

naisten elämässä. Kielitaito muun muassa mahdollistaa kiinnittymisen yhteiskuntaan, kun pystyy keskustelemaan ja ilmaisemaan itseään halutulla tavalla. Nivala & Ryyänen (2019) kertovat samaa viitaten teoreetikko Arendtin ajatukseen puheen ja toiminnan välisestä yhteydestä. Molempia tarvitaan, jotta voidaan tulla ymmärretyksi ja näyttää keitä ollaan. (Nivala & Ryyänen 2019.)

Tutkimustulosten perusteella nostamme lisäksi mielen hyvinvoinnin merkittäväksi tekijäksi. Syytä on huomioida, kuinka monilla maahanmuuttajataustaisilla naisilla voi olla haasteita mielenterveysongelmien kanssa. Esimerkiksi pakolaisuus voi sisältää traumaattisia kokemuksia ja olla riskitekijänä mielenterveydelle (Castaneda, Mäki-Opas yms. 2018, 50). Tutkimustuloksemme osoittavat, kuinka naiset kuvailivat heidän arjessa jaksamisensa parantuneen Naistarissa tapahtuneen kuntouttavan työtoiminnan myötä. Merkittävänä tekijänä tässä on luottamuksellinen ja lämmin ilmapiiri, jotka mahdollistavat mielen hyvinvoinnin vahvistumisen. Mielen hyvinvointi on kaiken perustana, sillä ilman sen paranemista tai vahvistamista ei ihmisellä ole motivaatiota tai jaksamista toimijuuteen. Kaikki energia menee hallitessa mielen huonovointisuutta ja arjessa selviytymiseen.

Tiivistettynä voidaan päätellä, että kuntouttavalla työtoiminnalla on suuri merkitys maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukemisessa. Parhaimmillaan se voi lisätä mielen hyvinvointia, vahvistaa osallisuutta ja toimijuutta sekä monipuolistaa kielitaitoa. Nämä tekijät auttavat kotoutumisprosessissa ja niitä tulee korostaa kerrottaessa kuntouttavan työtoiminnan hyödyistä sekä eri viranomaisille että maahanmuuttajalle itselleen.

8.2 Kuntouttavan työtoiminnan paikan merkityksellisyys

Syytä on kiinnittää huomiota kuntouttavan työtoiminnan paikkaan ja sen merkityksellisyyteen. Esimerkiksi paikkana Naistari on helposti lähestyttävissä maahanmuuttajataustaisille naisille ja antaa näin mahdollisuuden kuulua yhteisöön. Yhteisö on ihmisten muodostama ryhmä, jolla on jotakin yhteistä esimerkiksi ajatus- ja arvomaailma, tausta, yhteinen kiinnostuksen kohde tai yhdessä tekeminen. Naistari on yhteisönä avoin, jolloin kaikki halukkaat saavat tulla osaksi sitä.

Yhteistä heille kuitenkin on maahanmuuttajatausta sekä naiseus. Siksi kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat, jotka itse ovat maahanmuuttajataustaisia saavat enemmän irti Naistarissa olostaan, koska heillä on paljon yhteistä. Tämä yhteenkuuluvuuden tunne on tärkeä osa osallisuuden tunteen kokemuksessa ja on yksi ihmisen perustarpeista.

”Se on tosi hyvä työpiiri. Kuitenkin mukava olla ja sitä voidaan olla rauhassa. – – Joskus ihmiset istuvat pitkä aika lapsen kanssa kotona, naiset esimerkiksi. Mutta se on jo naisten paikka [naisten kuuluu olla kotona hoitamassa lapsia] ja heillä sitten vaikeaa aloittaa tutustua toisten paikkaan ja toisten ihmisten kanssa. Se paikka [Naistari] auttaa monesti, ne ei pelkää sitten”

Tällainen turvalliseksi koettu paikka mahdollistaa lempeään laskun yhteiskuntaan, jos esimerkiksi on oltu kotona lasten kanssa pitkään. Toisaalta liian tuttu ja turvallinen kuntouttavan työtoiminnan paikka voi passivoida naisia jäämään paikalleen tuttuun ympäristöön, jolloin kehitys ja kasvu ei pääse tapahtumaan täydessä potentiaalissaan. Siksi Naistari voidaan nähdä hyvänä alkuvaiheen kuntouttavan työtoiminnan paikkana maahanmuuttajanaishenkilöille, jossa he voivat kerätä rohkeutta, itseluottamusta, parantaa kielitaitoa ja vahvistaa osallisuutta ja toimijuutta. Näiden jälkeen on helpompaa myöhemmin siirtyä joko toiseen kuntouttavan työtoiminnan paikkaan, kouluun tai työharjoitteluun.

Kuntouttavan työtoiminnan paikan tulee vastata asiakkaan tarpeisiin ja siksi sen valinnalla on suuri merkitys kuntouttavalle työtoiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumisen kannalta. Kaikille maahanmuuttajataustaisille naisille Naistari ei välttämättä ole oikea vaihtoehto, jos esimerkiksi kielitaito on jo hyvä ja ei tarvitse vahvaa tukea elämänhallinnassa. Yhdelle sopiva kuntouttavan työtoiminnan paikka ei välttämättä sovellu toiselle nimenomaan erilaisten tavoitteiden ja tulevaisuuden toiveiden vuoksi.

9 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteina oli saada tietoa kuntouttavan työtoiminnan merkityksestä maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa ja lisäksi saada tietoa Naistarille, jonka avulla he voivat kehittää työtoimintaansa. Saavutimme nämä tavoitteet haastatteluilla saaduilla tuloksilla, joita reflektioimme myös johtopäätöksissä. Tiivistettynä kuntouttava työtoiminta Naistarissa vahvisti haastateltavien mielen hyvinvointia, lisäsi osallisuutta ja toimijuutta sekä laajensi heidän kielitaitoaan. Nämä edellä mainitut tekijät tukevat kotoutumisprosessia, mutta myös parantavat työllistymismahdollisuuksia. Toisin sanoen maahanmuuttajanaisten näkökulmasta kuntouttava työtoiminta on merkittävä. Huomioitava tosin on, että haastatelimme vain neljää maahanmuuttajataustaista naista, joten tuloksiamme ei tule yleistää.

Teimme tutkimustulosten perusteella Naistarille arviointilomakkeen kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille. Tämän arviointilomakkeen avulla Naistari voi kehittää kuntouttavaa työtoimintaansa. Lomakkeessa on eri väittämiä, joista voi arviointiasteikolla 1–5 (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä) ympyröidä sopivimman vaihtoehdon. Arviointilomakkeen avulla Naistarin henkilökunta voi tarkastella muun muassa kokeeko kuntouttavassa työtoiminnassa oleva osallisuuden tunteita. Arviointilomakkeen voi tehdä sekä kuntouttavan työtoiminnan alku- ja loppuvaiheessa, jolloin sen tuloksia voi verrata toisiinsa. (Liite 1.)

Jatko- ja kehitysideoina ehdotamme laajempaa tutkimusta maahanmuuttajanaisten osalta. Huomioidaanko muissa toimipisteissä heidän kokonaisvaltainen tarpeensa ja miten naiset ovat kokeneet kuntouttavan työtoiminnan muualla. Mielenkiintoista olisi myös tarkastella oma-avallentajien ja kuntouttavan työtoiminnan paikkojen henkilökunnan mielipiteitä; miten he näkevät kuntouttavan työtoiminnan hyödyt? Lisäksi mitä tapahtuu kuntouttavan työtoiminnan jälkeen, sillä meidän tutkimuksessamme tämä ei tullut ilmi. Olivatko asiat pysyneet samana, säilyikö esimerkiksi vahvistunut toimijuus vai palattiinko vähän ajan päästä lähtöpisteeseen. Sama koskee kielitaitoa, vaikka haastatteluiden perusteella voidaan päätellä naisten kielitaidon olevan hyvä.

Naistarin henkilökunnalle ehdotamme, että jatkossa kiinnittäisivät huomioita, miten voisivat saada asiakkailtaan rakentavaa palautetta. Olemme ymmärtäneet, että heidän asiakkailtaan on vaikeaa saada rakentavaa tai mitään kehitettävää palautetta, koska he ovat kiitollisia kaikesta. Voisivatko he yhdessä asiakkaiden kanssa miettiä, miten esimerkiksi rakentavaa palautetta annetaan ja opitaan kyseenalaistamaan asioita?

Haluamme vielä lähestyä kriittisesti kuntouttavan työtoiminnan ja kotoutumisen päämääriä. Olemme opinnäytetyössämme lähestyneet asiaa lähinnä positiivisesti ja näemme siinä paljon mahdollisuuksia. Kuitenkin tulee miettiä, ovatko kuntouttavan työtoiminnan ja kotoutumista ohjaavat palvelut keitä varten. Suomessa elää paljon eri maista tulleita ihmisiä ja he luovat omat yhteisönsä, jossa pääsevät ylläpitämään kulttuuriaan. Nämä yhteisöt voivat olla niitä merkityksellisiä, jolloin muuta ei välttämättä kaivata tai tarvita. Lisäksi ilman suomen kielen taitoa pystyy selviytymään arjesta Suomessa. Monet palvelut saa äidinkielellään käyttämällä esimerkiksi tulkkauspalveluita. Syytä on miettiä, toteutetaanko kotoutuminen ja muut palvelut todella ajatellen yksilöä ja hänen etuaan. Voiko kyse olla sittenkin siitä, että halutaan ulkomailta tulleet sopeuttaa suomalaiseen yhteiskuntaan sopiviksi, jotta näistä uusista suomalaisista tulee ”meille” helpommin lähestyttävimpiä ja palvelemaan suomalaista yhteiskuntaa. Tällaisia valtarakenteita ja todellisia tarkoitusperiä tulee miettiä suunnatessa palveluita maahanmuuttajille. Kuinka paljon on syytä muuttua, jotta voi elää omannäköistä ja mielekästä elämää, jossa on onnellinen.

Lopuksi voimme sanoa olevamme tyytyväisiä työhömmе ja sen takana olevaan prosessiin. Toivomme, että tutkimuksemme teoriaa ja tuloksia hyödynnetään käytännön työssä maahanmuuttajanaisten parissa. Lisäksi toivomme muiden näkevän, minkälainen merkitys kuntouttavalla työtoiminnalla on kotoutumisen tukena.

LÄHTEET

Castaneda, A., Mäki-Opas, J., yms. 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. THL. Helsinki: Suomen Yliopistopaino Oy. Luettu: 7.7.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136193/7.8.PALOMA_KA%cc%88SIKIRJA_WEB.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Enoranta, T. 2007. Elämönhallinnasta empowermentiin – tue turvapaikanhakijan toimintaa. Equal. Tampere: Cityoffiset Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hurmerinta, J. & Mikkonen, A. (toim.) 2017. Kohtaamisen ja tuen käsikirja, Turvapaikanhakija. Ensi- ja turvakotien liitto.

Karjalainen, V. & Keskitalo, E. 2013. Kaikki työuralle! Työttömien aktivointipoliitikka Suomessa. THL. Luettu 7.12.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104433/URN_ISBN_978-952-245-888-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kotoutuminen. 2021. THL. Luettu: 7.7.2021. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/kotoutuminen>

Kotoutuminen ja osallisuus. 2021. THL. Luettu: 7.7.2021. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus>

Kotoutumiskoulutus. n.d. Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu: 31.8.2021. <https://kotouttaminen.fi/kotoutumiskoulutus>

Kuntouttava työtoiminta. n.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettu 6.7.2021. <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1389. Luettu 10.7.2021.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189. Luettu 10.7.2021.

Lind, S. 2020. OMA-valmentajan näkemä ja asiakkaan kokemus kuntouttava työtoiminta. Kuntouttavan työtoiminnan eletty prosessi ja koetut vaikutukset Tampereella. Tampere tutkimukset 1/2020. Luettu 6.7.2021. https://www.tampere.fi/tiedostot/o/eiyDPJBdL/OMA_valmentajan_nakema_ja_asiakkaan_kokema_kuntouttava_tyotoiminta_Sami_Lind.pdf

Martikainen, M. & Tiilikainen, M. (toim.) 2008. Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöliitto. 2. painos. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

Mäntyneva, P. & Isola, A-M. 2019. Toimintamahdollisuuksien avaruus ja toimijuuden suunnat kuntouttavassa työtoiminnassa. Janus. vol. 27, 2019, 246–263.

Luettu 15.7.2021. <https://web-a-ebSCOhost-com.libproxy.tuni.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=1e0ac354-63c1-49c3-a33b-5933ea7c7e99%40sessi-onmgr4008>

Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. 2015. Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Tilastokeskus. Helsinki. Luettu 23.7.2021. https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Nivala, E. & Rynänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja.

Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. 2021. THL. Luettu: 4.1.2022. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

Sisäministeriö n.d. Kiintiöpakolaisten vastaanotto on tapa auttaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia. Luettu: 7.7.2021. <https://intermin.fi/-/kiintiopakolaisten-vastaanottaminen-on-yksi-tapa-auttaa-afganistanin-vaikeassa-tilanteessa>

Siukola, R., Soronen, S. & Teräsaho, M. 2017. Oikeusasiat ja turvallisuus. THL. Työpaperi 16/2017. Luettu: 15.7.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132254/URN_ISBN_978-952-302-847-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Taavela, R. 1999. Maahanmuuttajien palvelujen laatu Suomen perusterveydenhuollossa. Terveystalouden ja -talouden laitos. Kuopion yliopisto. Väitöskirja.

Toimeentuloturva. 2019. THL. Luettu: 31.8.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen/tyoelamaosallisuus/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-asiakkaalle/toimeentuloturva>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Viren, L., Teikki, H. & Voutilainen, S. 2011. Tuen ja kohtaan maahanmuuttajainaisia – Kokemuksia Naisten koulusta. Oulu: Joutsen median painotalo.

LIITTEET

Liite 1. Arviointilomake

KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMIN-
NAN PALAUTEKYSELY

Arviointi: 5 = täysin samaa mieltä, 4 = jonkin verran samaa mieltä, 3 = ei samaa eikä eri-mieltä, 2 = jonkin verran eri mieltä, 1 = täysin

1. Haluan saada töitä tai päästä kouluun.	1	2	3	4	5
2. Kuntouttava työtoiminta auttaa minua saamaan töitä tai koulupaikan.	1	2	3	4	5
3. Jaksan paremmin, kun käyn kuntouttavassa työtoiminnassa. Minulla on enemmän energiaa sekä kotona että sen ulkopuolella. (Arjen rytmitys)	1	2	3	4	5
4. Selviän arjessa suomen kielellä (puhun/kirjoitan/ymmärrän).	1	2	3	4	5
5. Naistarin työntekijöillä on aikaa:					
a. Harjoitella minun kanssani suomen kieltä	1	2	3	4	5
b. Ohjata minua päivittäin	1	2	3	4	5
c. Keskustella kanssani tulevaisuuden suunnitelmista	1	2	3	4	5
6. Koen, että minuun luotetaan Naistarissa	1	2	3	4	5
7. Koen, että olen osa henkilökuntaa	1	2	3	4	5
8. Saan vaikuttaa työpäivään sisältöön. Voin päättää itse, mitä teen työpäivän aikana Naistarissa.	1	2	3	4	5

Liite 2. Haastattelukysymykset

- **Osallisuus, toimijuus ja elämänhallinta**
 1. Miten kuntouttava työtoiminta vaikuttaa sinun päivääsi/viikkoon?
 2. Miten kuntouttava työtoiminta vaikuttaa toimeentuloosi? (raha-asioihin)
 3. Miten kuntouttava työtoiminta on vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiin? (kavereihin, ystäviin, perheeseen)
 4. Seurasiko osallistumisesta kuntouttavaan työtoimintaan jotain hankaluuksia? (jotain huonoa, vaikeuksia, ei mukavaa)

- **Työllisyyden edistäminen**
 1. Miten kuntouttava työtoiminta auttaa työllistymään? Tai miten se ei auta?
 2. Mitä työelämätaitoja sinun tulisi kehittää? (taitoja, mitä tarvitaan työelämässä Suomessa)

- **Kielitaito**
 1. Onko kuntouttavalla työtoiminnalla ollut vaikutusta suomen kielen oppimiseen tai käyttämiseen? Kuvaile! (parantunut, monipuolinen kielen käyttö, pysynyt samana, huonontunut yms.)
 2. Millaista tukea toivoisit saavasi kielen oppimiseen? Miten opit parhaiten? (enemmän harjoituksia yms.)

- **Toiveet ja tavoitteet kuntouttavassa työtoiminnassa**
 1. Mikä on kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus?
 2. Mitä hyötyä kuntouttavasta työtoiminnasta on ollut/oli Naistarissa? Mikä parani, miksi ja miten?
 3. Mihin petyit, mitä olisit halunnut enemmän?
 4. Mitä parantaisit kuntouttavassa työtoiminnassa Naistarissa?
 5. Mitä tukea toivoisit saavasi Naistarin henkilökunnalta?
 6. Mitä toivot tapahtuvan kuntouttavan työtoiminnan jälkeen? (Tulevaisuuden näkymät)